

כאמ"ר קרן לא עם נורמן... משה משה משה... (מבט נורמן... משה משה משה...)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו
מיסודה של עמותת "משולי ערימת" רחוב שאנת אריה 25/17 קרית ספר 71919 מודיעין עילית ארץ ישראל

גליון מספר 436

הונחה ע"י בנם הנה"צ
הד"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לע"פ הר"ר צבי ביה"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, כב שבט התשע"ב. מסכת ערכין דף לג – מסכת תמורה דף ו

דף לג ע"א

(א) תוס' ד"ה אלא, בתוה"ד, והיאך נוכל למצוא וישמעו וישלחו. כתב בהגהות הגר"א, דהאי "וישמעו" קאי על הנרצע, דקיבלו על עצמן לשלחו בשנת היובל, והאי "וישלחו" קאי על שאר העבדים שהגיעה שנה שישית שלהם, דשילחו כדינם.

(ב) בא"ד, דנוכל למצוא אותם עבדים שהיו להם קודם שגלו. העיר הרש"ש, דמאותו זמן שגלו בני ראובן עד ימי צדקיהו, היו יותר ממאה ועשרים שנה, ותימה לומר שהאריכו ימים כל כך.

(ג) [רש"י ד"ה בתי החצרים, שאין להם לעיירות חומה. יש להעיר, דהא משכחת לה בתי החצרים אף בדאיכא חומה, בדליכא ג' חצירות כדלקמן (עמוד ב').] ואולי יש לומר, דבהאי גונא לא חשיבא חומה.

(ד) מתני', ונגאלין מיד וכל י"ב חודש כבתים. הקשה הרש"ש, אמאי תני י"ב חודש כבתים, הא אדרבה טפי הוה ליה לאשמועינן דנגאלין לאחר י"ב חודש, דאינן כבתי ערי חומה שלאחר י"ב חודש אינו יכול לגואלן, ואין לומר דדוקא כל י"ב חודש, אבל בשנה שניה אין יכול לגאול, משום דלמאי מדמית להו, הא בין שדה ובין בתי ערי חומה אין נגאלין בשנה שניה. דהרי להלן בגמ' אמר ר' פפא דאם פגע יובל בשנה שניה יוצא, מקרא ד"ביובל יצא", ואם כן אית לן לומר דגם "גאולה תהיה לו" דסמיך ליה, היינו נמי בשנה שניה, וכן משמע בתוס' קידושין (כא). ד"ה משום, ובמהרש"א שם. ותיירך, דמתניתין אשמועינן דכל י"ב חודש נגאלין כבתים, דהיינו בלא גירוע כדמוכח במתניתין לעיל (לא). וכפירוש רש"י (שם) ד"ה הרי זה, ודלא כפירוש תוס' (לא:). ד"ה רבא אמר, אליבא דרבא, אבל לאחר י"ב חודש נגאלין בגירוע. ובעולת שלמה הביא, דהרמב"ם כתב להדיא (פ"ב משמיטה ה"י), דהגיע י"ב חודש ולא גאלה הרי זה גואל עד היובל, והיינו דאף בשנה שניה גואל. וכתב, דנראה טעמו כיון דכתיב "גאולה תהיה לו", דמשמע לעולם. וכן כתב הרדב"ז שם, והוסיף, דאחר י"ב חודש דמגרע מחשב עליו אפילו מה שאכל בשנה ראשונה וכדין שדות. אמנם עיין באור שמח (שם).

(ה) רש"י ד"ה לכהנים נפקא, בתוה"ד, ולהכי נקט שנה שניה וכו'. עיין לקמן אות יא מה שהקשה הצאן קדשים. וכתב הצאן קדשים, דאף דברי רש"י קשה להולמן, דאי מדמית לה לשדה אחוזה בעי השלמה, ולכך איצטריך קרא אף לפגע יובל בשנה ראשונה. והקשה עליו הרש"ש, מהיכא פסיקא ליה דהגואל מיד ההקדש צריך נמי להיות תחת ידו שתי שנים, ובעי ליתן לו השלמה, הא ליכא קרא להכי. וכתב, דהיה צריך להקשות על רש"י, דאי לשדה אחוזה מדמית ליה לכהנים נפקא, והלכך בעי קרא לומר דבתי ערי חומה יצאו לבעלים. ועיין באות הבאה.

(ו) בא"ד, שם. הקשה העולת שלמה. הא שדה אחוזה אינה חוזרת ביובל, אלא לכהנים נפקא, ובתי ערי חומה נמי אין יוצאים ביובל חנם אלא גואלו מהלוקח, ואם כן האיך נילף לבתי החצרים שיצא לבעלים ובלא פדיון. ותיירך, דדוקא בשנה שניה הוה אמינא דאין חוזר ביובל, דבין בשדה אחוזה

ובין בבתי ערי חומה אין חוזר לבעלים, אבל בשנה ראשונה לא בעי קרא, כיון דהוה מדמינן לה לערי חומה דחוזר לבעלים על ידי פדיון, ותו בבתי החצרים לא יצטרך אפילו ליתן מעות ללוקח, דלענין זה יש לו כח יפה שבשדות, ואי משום דבשדה נפיק לכהנים, לכך אמרינן דיפה כוחו כבתי ערי חומה. עוד כתב, דלפי זה אתי שפיר נמי מה שהקשה הצאן קדשים המובא באות הקודמת, דבשדה השלמה בעי, דנימא יפה כחו כבתים.

(ז) בא"ד, דאי פגע בשנה ראשונה לא אצטריך וכו' ונפיק ביובל דהא יש לו כח יפה שבשדות. כתב הרש"ש, דהיינו דוקא לסברת ר' הונא, אבל ר' אושעיא דפליג ואמר דלא יצא ביובל, פליג נמי בפגע יובל בשנה ראשונה. ולפי זה ביאר, הא דאמרינן "תניא כותיה דר' הונא", אף דלא מבואר בברייתא דמיירי בשנה שניה, דמכל מקום הוי תיובתא דר' אושעיא דפליג אף בשנה ראשונה, וכוותיה דר' הונא היא לכל הפחות על שנה ראשונה.

(ח) גמ', אמר ליה אביי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. כתב רבינו גרשום, דהיינו גזירה מדרבנן. אבל המוצל מאש, והליקוטי הלכות כתבו, דהווי מדאורייתא, דהא ילפינן לה מכן לוי והתם קראי קא דרשינן. וכתב הליקוטי הלכות, דהא דנקט אביי לשון "שלא יאמרו" היינו אגב דוכתי אחריני דהוה דרבנן, כדלעיל (כג:). ועיין עוד בחידושי הגר"ז תמורה (כו:).

(ט) גמ', שם. הקשה בחידושי הגר"ז, דאכתי נימא דאפילו לא גאלו אחר ליפוק מיד הקדש, ואי משום הפדיון הא יכול ליתנו אף אחר היובל, כי היכי דאמרינן לעיל (כה:), גבי שדה אחוזה היוצאת לכהנים ביובל דנותנים דמיה, והיינו אף אחר זמן.

(י) גמ', אמר רב פפא לא נצרכא אלא למוכר בית בבתי החצרים ופגע בו יובל בשנה שניה. כתב הלחם משנה (פ"ה מערכין ה"ד), דר' הונא לא מוקי לה בהכי, משום דסבר דמוכר בית בבתי החצרים יוצא ביובל בעי השלמה, עיין שם. אבל בליקוטי הלכות (ועיין שם) כתב, דלא נראה כן כלל, דהא בגמ' משמע דלא נחלקו אלא גבי מקדיש. וכן מוכח ברמב"ם (פ"ב משמיטה ויובל ה"י), דלא הזכיר דין השלמה גבי בתי החצרים.

(יא) גמ', לא נצרכא אלא למוכר בית בבתי החצרים ופגע בו יובל בשנה שניה. הקשה הצאן קדשים, אמאי נקט שנה שניה, הא אף אי פגע בו יובל בשנה ראשונה בעינן קרא ד"ביובל יצא", דממה נפשך אי לשדה אחוזה מדמית ליה הא בעי השלמה, ואי לבתי ערי חומה הא אמר ר' ספרא לעיל (לא:), אפילו פגע בו יובל בתוך שנתו דאינו יוצא, ואם כן בעינן קרא ד"ביובל יצא", ודוחק לתרץ דבשדה לא בעי השלמה אלא היכא דאכלה שנה אחת לפני היובל, אבל היכא דפגע יובל בתוך שנתו הוי כלא נחית לאכילה, דהא משמע לעיל (כט:), דדוקא קונה בשנת היובל עצמה לא נחית לאכילה, והניח בקושיא. והעולת שלמה תירץ, דבשנה ראשונה לא בעי קרא, דכיון דאית ליה כח יפה דבתי ערי חומה וכח יפה שבשדות, אמרינן דיוצא ביובל כדין שדות, ואין צריך השלמה כדין בתי ערי חומה. אבל החק נתן כתב, דאין הכי נמי, דר' פפא הוה מצי למינקט אף שנה ראשונה, והא דנקט שנה שניה אינו

אלא אגב דר' הונא נקט הכי. וכתב הלוקוטי הלכות, דצדקו דבריו.

יב גמ', המקדיש בית בבתי החצרים הרי זה גואל מיד וגואלו לעולם. פירש רש"י ד"ה וגואלו לעולם, דאפילו גאלה אחר גואלה מידו, ולא היא כשדה אחוזה דכתיב בה "לא יגאל עוד". וכתב העולת שלמה, דאף דבבתי ערי חומה אין גואל מהלוקח מההקדש אלא עד שנה, כדאיתא לעיל (לא), ואם כן למאי מדמי לה. לא קשיא, דכיון דכתיב "גאולה תהיה לו" משמע דלעולם גואלה אף בלוקחה אחר. ועיין לעיל אות ד שהבאנו בשם העולת שלמה, דהיינו טעמא דגואל בשנה שניה בבתי החצרים.

יג רש"י ד"ה וגואלו לעולם, דאפילו גאלה אחר וכו'. כתב השפת אמת, דלא ידע מנא ליה לרש"י זאת, דהא יש לומר דבתי החצרים הוו ככל הקדש, דביד הבעלים לגאול אבל אם קדמו אחר וגאל הוי שלו. דדוקא גבי יובל גורה התורה דיצא מהגואל. וכתב, דאכן משמעות הרמב"ם (פ"ה מערכין ה"ד) דאין יכול לגאול. עוד כתב, דמודה רש"י דאליבא דר' אושעיא אין גואלו מיד הגואל, דכללא כ"ל "ונתן הכסף וקם לו", וכמו שלא יוצא ביובל אין יכול לגאול מידו.

דף לג ע"ב

יד גמ', מה תלמוד לומר אשר אין להם חומה אף על פי שיש להם חומה כמי שאין להם חומה. הקשה השפת אמת, דהדרש היפוך המקרא. וכתב, דאפשר דהוי כמו מיעוט אחר מיעוט דאתא לרבות, ד"בתי" משמע ללא חומה, וחזר וכתב "אין להם חומה" לרבות. אבל הביא, דבתורת כהנים (ויקרא כה, לא) הגירסא להיפוך, "מה תלמוד לומר בתי החצרים אף על פי שיש להם חומה". ונכון יותר, דתרי מילי קאמר קרא "בתי חצרים" או "אשר אין להם חומה", וכעין זה כתב הקרבן אהרן על התורת כהנים (שם).

טו גמ', וכמה בתים שנים חצירות שנים וכו'. הקשה הרש"ש, דכמו דאמרין דדוקא ב' חצירות יש להם דין בתי החצרים אבל ג' חצירות נידונין בבתי ערי חומה, כמו כן נאמר דדוקא ב' ב' בתים בב' חצירות הוו בתי החצרים, אבל ג' ב' בתים בב' חצירות, או אפילו רק בחצר אחד ג' בתים ובהשני ב' בתים, יהו נדונין בבתי ערי חומה.

טז גמ', ואימא בית וחצר. כתב הרש"ש, דהקושיא אולא אליבא דר' יוסי בירושלמי חגיגה (פ"א ה"א) שהובא בתוס' חגיגה (ג.) ד"ה חרש, דסבירא ליה דהא דכתיב "ולבני אהרן תעשה כתנות" פירושו כתנות אחת לכל אחד ואחד. ועיין עוד שהאר"ך בדעת רבנן דפליגי אר' יוסי.

יז מתני', ישראל שירש אבי אמו לוי אינו גואל כסדר הזה. גירסת רש"י בד"ה ישראל, דהיינו שירש בתי ערי חומה. וכן כתב ר"ע מברטנורא. ועיין במאירי (ראש השנה כט.), דלענין בתי ערי חומה, כתב, לויים בבתי ערי חומה בעריהם והוא הדין ישראל שירשו, ולא כתב כן בשדות. אבל הרמב"ם (פ"ג משמיטה ויובל ה"ח) כתב, ישראל שירש את אבי אמו לוי הרי זה גואל כלוים וכו'. הואיל והערים או השדות הן של לויים וכו', והיינו, דקאי אף אשדה אחוזה. וכן כתב הרמב"ם בפירושו המשניות.

יח מתני', וחכמים אומרים אין דברים הללו אמורים אלא בערי הלויים. לעיל (ג:) הוה סלקא דעתא דכהנים ולויים פטורים מתקיעת שופר כיון דאינם במצות יובל, דכהנים ולויים גואלים לעולם ומוכרים לעולם. והקשה הטורי אבן (ראש השנה כט.) דלדעת חכמים הכא דכן הלכה, ליכא נפקא מינה בין כהנים ולויים לישראלים, דהכל תלוי בערי הלויים ולא בבעלים. ותירץ, דנפקא מינה בשדה אחוזה שהקדישה ישראל ויצאה לכהנים, דאף שהיא מערי ישראל, מכל מקום דינה כערי הלויים דגואלים לעולם, כיון דחשיב אחוותו, ולא ממעט לקמן (לד.), אלא שדה חרמו דלא חשיב אחוותו. עוד תירץ, דסוגיא דהתם אולא כרבי דהכא ולא כחכמים. [אמנם יש להעיר בתירוץ הראשון, דרש"י כתב להדיא לעיל (כו.) ד"ה תלמוד לומר, דשדה אחוזה של ישראל שהקדישה, ויצאה לכהנים ביובל, והקדישה כהן, תצא ביובל לאחיו הכהנים].

יט גמ', לוי מנלך. הקשה המוצל מאש, הא מפורש בקרא שלפניו (ויקרא כה, לב) "גאולת עולם תהיה ללויים". ותירץ, דיש לומר דקרא נקט לה משום

דאורחא דמילתא דבערי הלויים הוו לויים, הלכך בעי קרא דבעינן לויים דוקא.

כ גמ', אלא לוי מנלך דכתיב ואשר יגאל מן הלויים. פירש רש"י בד"ה ואשר יגאל, דמשמע למקצת לויים וכו'. והקשה השפת אמת, איך משמע לפירושו דהיינו לוי דוקא. וכתב, דאפשר שהוא טעות סופר, ושייך אדרשא דלקמן דממעט ממזר, [ועיין באות הבאה] והשפת אמת פירש, דמשמעות הפסוק, שהמוכר הוא מן הלויים. ובחידושי הגר"ס ביאר דברי רש"י, דאין לומר דמפשטיה דתיבת "הלויים" ילפינן שיהא לוי, דאם כן גם מקרא ד"גאולת עולם תהיה ללויים" הוי מצי למילף לה, אלא ודאי דאף דקרא כתיב להדיא "לויים", מכל מקום הוי אמיןא ד"לוי" היינו נמי בישראל שירש אבי אמו לוי, משום דירש יפוי כחו, הלכך יליף ליה מהא דמיעוטא דבן לוי ממזר ונתין, אף דאביו בן לוי כשר היה, ועל כרחק דלא אמרינן דירש בזה יפוי כחו של אביו הלוי דבעינן שהוא בעצמו יהיה לוי בשך דוקא.

כא גמ', שם. עיין באות הקודמת מה שביאר השפת אמת, ולפי זה הקשה, מאי טעמא דחכמים דסברי דנוהג בישראל שירש מאבי אמו לוי, הא כתיב "ואשר יגאל מן הלויים". והביא, דהראב"ד בתורת כהנים (ויקרא כה לג) כתב, דחכמים דרשי "מן הלויים" אפילו מקצת לוי, וישראל שירש מאבי אמו לוי הווי קצת מן הלוי, וכתב עליו, דמלבד שדחוק לומר שיהיה נקרא קצת מן הלויים על ידי האם, איכא נפקא מינה לדינא, דלפי זה אם ישראל גמור יקנה מהלויים וימכור לאחר, לא יהיה דין ערי הלויים בלוקח השני כיון דאינו אפילו קצת לוי. והרי חכמים אמרו דבריהם בסתמא, ומשמע דלעולם נהיג דין ערי הלויים בערי הלויים, וכן כתב הרמב"ם (פ"ג משמיטה ויובל ה"ח), דהכל תלוי במקום ולא במוכר, עיין שם. ועיין עוד דרך אמונה (שם סקל"ט) ועיין בערך דל.

כב גמ', פרט לבן לוי ממזר ונתין. פירש רש"י ד"ה תלמוד לומר מן הלויים, פרט לבן לוי שבא מן הממזרת ומן הנתינה. וכתב בחידושי הגר"ז, דאפשר לפרש בגונא דבן לוי בא על הערה דהבן ממזר. עוד העיר, דמן הנתינה אם האיסור מדרבנן, מן התורה בן לוי כשר הוא. ועיין עוד דרך אמונה (פ"ג משמיטה ויובל ה"ח, בביאור ההלכה ד"ה ישראל שירש).

כג מתני', אין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה. כתב החינוך (מצוה שמב), לא ידעתי שיעור לשינוי זה כמה יהיה ויתחייב עליו. וכתב המנחת חינוך (סק"ב), דמבואר דעתו דלוקין אלא זה. אמנם הרמב"ם לא מנה אותו (בפ"ט מסנהדרין) בכלל הלוקין ומשמע דדעתו דאין לוקין עליו. וכן כתב המשנה למלך (פ"ג משמיטה ויובל ה"ה). וכתב המנחת חינוך, דאפשר דטעם הרמב"ם, משום דסבירא ליה דלא נקרא שינוי כיון שיכול להחזירו לכמות שהיה, וסיים בצריך עיון. ואכן במנחת יצחק (שם אות ז) העיר דסתמא כתיב "לא ימכר" ולא כתיב "לעולם". ובדרך אמונה (פ"ג משמיטה ויובל ה"ה, בבאור ההלכה, ד"ה לא ישונה) ביאר, דטעמו של הרמב"ם, כיון דהזריעה גופה אינה איסור, דהא יכול לעקור לאלתר, ונמצא דכל האיסור הוא הקיום, והוה "לאו שאין בו מעשה". עוד כתב, דהא דנסתפק החינוך בשיעורו, ולא אמר דהוה בכלל שהוא כזריעה דשבת, היינו משום דהכא בעינן שיצא מדין מגרש, ולא מסתבר דיהני לכך כל שהוא, עיין שם שצידד שאפילו תלם אחד לא יהני.

כד מתני', שם. הקשה המנחת חינוך (מצוה שמב אות ב), כיון דאין עושין ממגרש ומשדה עיר, וקיימא לן כתנא קמא דבכל ערי ארץ ישראל אסור, אם כן האיך מוסיפין על ירושלים, ובשבועות (יד.), מבואר דמוסיפין על העיר. וסיים דיש ליישב. ועיין עוד אות לא.

כה מתני', שם. כתב המשנה למלך (פ"ג משמיטה ויובל ה"ה), דלרבנן דהאיסור אף בשאר ערי ארץ ישראל אינו תלוי במוקף חומה. וכתב דכן משמעות הרמב"ם (שם). והביא דברש"י שבועות (טז.), ד"ה כל המצוות משמע, דאין האיסור נוהג אלא במוקף חומה. וכתב דלא ידע מנין לו. וכן תמה בטורי אבן המובא בגליון הש"ס כאן. והקשה המשנה למלך (שם) מהא דבבבא בתרא (כד:), פריך אמתניתין דמרחיקין את האילן מן העיר כ"ה אמה, דתיפוק לי דאין עושין שדה מגרש, ומאי פריך הא ליכא טעמא בערים

סימן קנה סקי"ב), כתב בסוף דבריו, דלאחר שמצא בילקוט ב' הלשונות במשנה דידן, וממילא אין ספק דהאמת כלשון הראשון דעושיין שדה מגרש ומגרש שדה, וכן הוא להדיא בתוספתא דמכילתין (פ"ה ה"ט), וטעות הוא בכל הש"ס והמשניות שלפנינו, ובעל הילקוט שהביא ב' הנוסחאות אישתיטתיה ההכרח מהגמ' דבבא בתרא. וכן הסיק החשק שלמה. ובקול הרמ"ז יישב, הא דבבא בתרא שביק מתניתין ופריך מתוספתא, דמצינו טובא דכותיה, וכדכתב בהליכות עולם (ש"ב פ"ב סיי"ח) ובספר יבין שמועה (דף ב), דזימנין ניחא לה לגמ' למפרך או לפשוט מברייתא.

לא) גמ', מנא הני מילי אמר רבי אלעזר דאמר קרא ושדה מגרש עריהם לא ימכר וכו'. הקשה השפת אמת, מאי טעמייהו דחכמים דאפילו בערי ישראל אסור, הא קרא בלויים כתיב. ותירץ, דחכמים לא ילפי מהאי דרשא, אלא טעמם משום כבוד וישוב ארץ ישראל, כדפירש רש"י במתניתין ד"ה אין עושיין, וד"ה ולא מגרש. [וכן כתבו במנחת חינוך (מצוה שמב), ובליקוטי הלכות]. אבל הקשה, דהרמב"ם (פ"ג משמיטה ויובל ה"ד) הביא להאי קרא, וכתב (בה"ה), דכן הדין בשאר ערי ארץ ישראל. וכתב, דאולי כונתו דחכמים עשו כל ארץ ישראל כדיון ערי הלויים. עוד כתב, דנראה דיש חילוק בין דין ערי הלויים לערי ישראל, דבערי הלויים אי אפשר לשנות לעולם, אבל בערי ישראל אפשר דכשרוצין להרחיב העיר ולתת לה מגרש כבראשונה וכדומה מותר, דהא תנן בשבועות (יד), דמוסיפין על העיר ועל העזרות, והניח בצריך עיון. ועיין לעיל אות כד. והאבי עזרי פירש דהרמב"ם סבר, דרבי אלעזר אתי לפרש דברי תנא קמא ולא לחלוק, וכדכתב התוס' יו"ט בדעת הר"ע מברטנורא, ולכולי עלמא מותר לשנות משדה למגרש וממגרש לעיר בערי ישראל, ומה שכתב הרמב"ם בסוף ה"ה כן בשאר ערי ישראל, הוא התחלת הלכה ו' "וכן בשאר לא יסתור אדם את ביתו לעשותו גינה" עיין שם. אמנם המשך חכמה (שופטים יח ו) כתב לפרש, שלדעת חכמים ערי הלויים ניתנו ללויים לגמרי ככל ערי ישראל שנחלקו לשבטים, ומשום הכי ילפי ערי ישראל מערי הלויים, ורבי אלעזר סבר שעריהם ניתנו להם לדירה בלבד ולא לחלוקה, ולפי זה אין להשוות ערי ישראל לערי הלויים דדוקא באלו נאסרו לשנות שהרי אינן שלהם.

לב) גמ', אלא מאי לא ימכר לא ישנה. אבל רש"י בפירוש התורה (ויקרא כה לד) כתב, ד"לא ימכר" היינו שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה ומכרה גזר אינה יוצאה לכהנים ביובל. וכתב בחירושי הגרונ"ס, דיש לבאר, דרש"י סבר דרבנן דפליגי ארבי אלעזר לא דרשי כלל לדרשא דלא ישנה, וכמו שדייק השפת אמת (עיין באות הקודמת), וסברי דקרא אתא למכרה גזר. ועיין תורת כהנים (ויקרא כה לד) דאיתא ב' הדרשות. וכתבו הר"ש והראב"ד (שם), דאי דרשינן "לא ישנה", קשה קצת לשון הפסוק "לא ימכר" דמשמע על ידי אחרים, והוה ליה לומר "לא ימכרו", מה שאין כן לאידך דרשא אתי שפיר דלא ימכר היינו על ידי גזר.

לג) רש"י ד"ה לפי שנאמר, בתוה"ד, וגאלה אחר מיד הקדש. רש"י לשיטתו שפירש בפירוש התורה את דברי התורה כהנים (הובא באות הקודמת), דבן לוי שהקדיש שדהו וגאלו אחר יכול לגאול מן הקונה לעולם. אמנם הראב"ד שם פירש דחוזר אליו ביובל בחנם, ולפי זה יש לפרש הגמ' כאן בהקדיש אתם, דאו יכול לגאול מן ההקדש לעולם, אבל בגאלו אחר מן ההקדש אין צריך לגאול.

לד) גמ', אלא בתי ערי חומה ללויים מי אית להו וכו' אלא עיירות בינוניות. פירש רש"י ד"ה אלא עיירות בינוניות, בלא חומה. וכתב השפת אמת, דהגמ' סברה דכיון שאין עושיין כרכין, גם כל מוקף חומה בכלל, ועיין לקמן באות הבאה. אבל הקשה, מנא לן דכל ערי הלויים אין עושיין כרכין, הא אפשר דדוקא ערי מקלט, אבל שאר ערי הלויים אף דקולטין מכל מקום מנא לן דאסורין להיות מוקפין. וכתב, דאולי כיון דכתיב "ועליהם תתנו מ"ב עיר", התורה הקישה העיירות הם לשש ערי המקלט. וברמב"ם (פ"ח מרוצח ה"ח), כתב האי דינא אערי מקלט. וכתב המשנה למלך (שם) שהוא הדין בכל ערי הלויים כדמוכח בסוגיין, ומה שכתב "ערי מקלט" כלל כל ערי הלויים לפי שכולן קולטות. וביאר, דטעמא דבעינן עיר פרוצה לערי מקלט כדי שלא תהא

שאינן מוקפות חומה. ועיין עוד מה שהקשה לרש"י. עוד כתב, דצריך לומר אליבא דרש"י, דטעמא דבערי הלויים נהיג האי איסורא אף דאינן מוקפות חומה, משום דערי הלויים כתיבי להדיא בקרא, אבל שאר עיירות דהוסיפו חכמים לא הוסיפו אלא הנך דמוקפות חומה. עוד כתב, דהא דלא תנן לחלוקה זו בכלים (פ"א מ"ו) גבי עשר קדושות, משום דהאי דינא אינו משום קדושה אלא משום ישוב ארץ ישראל.

כו) מתני' שם. כתב המשנה למלך (פ"ג משמיטה ויובל ה"ה), דמבואר בבבא בתרא (כד): לתירוץ בתרא בגמ', דדינא דאין עושיין מגרש שדה היינו דוקא בזרעים אבל באילנות עבדינן. והוכיח שהרמב"ם סבר להאי שנויא, והקשה, אמאי לא הזכיר זאת. וברוך אמונה (פ"ג משמיטה ויובל סקי"ח), הביא דברי המשנה למלך, אבל כתב, דיש אומרים דאין חילוק בין זרעים לאילנות. אכן בציון ההלכה (שם סקכ"א) כתב, דהרבה אחרונים כתבו, דאף לדעת הרמב"ם אילנות שרו עיין שם.

כז) מתני', שם. כתב הדרק אמונה (פ"ג משמיטה ויובל ה"ה) בבאור ההלכה ד"ה לא ישונה, דמאכל בהמה שרי לזרוע, דהא כתיב "ומגרשיהם יהיו לבהמתם וגו'". אכן כתב, דבמאירי משמע קצת דאסור, ורק העולה מאליו ניתן לבהמות. עוד כתב, דמותר להעמיד שם חפציו דלא נתמעט אלא מזריעה.

כח) מתני', אמר רבי אלעזר במה דברים אמורים בערי הלויים וכו'. כתב התוס' יו"ט, דמשמע מפירוש ר"ע מברטנורא, דרבי אלעזר לפרושי תנא קמא הוא דאתא ולא פליג, דהא הביא קרא ד"לא ימכר" דמיתתי בגמ' אערי הלויים, וכן מוכח מדלא כתב הלכתא כמאן. וכתב דיש מקום לסברתו מדקתני "אמר רבי אלעזר" ולא "רבי אלעזר אומר". אבל הרמב"ם בפירושו כתב, שאין הלכה כרבי אלעזר, וכן בחיבורו (פ"ג משמיטה ויובל ה"ה) פסק, דנוהג אף בשאר ערי ארץ ישראל. וכן מוכח מרש"י, דמפרש לדברי התנא קמא לענין ערי ישראל, דהא כתב בד"ה אין עושיין, ובד"ה ולא מגרש, טעמים אחרים. וטעמא דלא תנן "רבי אלעזר אומר", מצינו כן בסוטה (סוף פרק ח). אבל המשנה למלך (פ"ג משמיטה ויובל ה"ה), והתוספות חרשים (במשניות), תמחו על התוס' יו"ט, דבגמ' איתא להדיא "דכולי עלמא מיהא בלויים לא משנינן" משמע דבערי ישראל איכא מחלוקת, וכמו שכתב מהר"י חאגיז כאן. עוד הקשו, דלהדיא מבואר בבבא בתרא (כד): דפליגי לגבי שאר ערי ישראל.

כט) מתני', במה דברים אמורים בערי הלויים אבל בערי ישראל עושיין שדה מגרש ולא מגרש שדה. כתב בספר ברכת הזבח, שהגירסא בספרי הש"ס ובכל המשניות שראה "לא מגרש שדה". ומכל מקום בבבא בתרא (כד): מוכח דצריך לומר "עושים שדה מגרש ומגרש שדה", מדפריך התם אהא דתנן מרחיקין את האילן מהעיר כ"ה אמה, ותיפוק ליה דאין עושיין מגרש שדה ולרחיק אלף אמה, ומשני לא צריכא אלא לרבי אלעזר דאמר עושיין מגרש שדה וכו', הרי מבואר להדיא דלרבי אלעזר עושיין מגרש שדה. וכתב, דמצא בילקוט (פרשת בהר דף קצג ריש עמוד א רמז תרס"ה), שמביא ב' גירסאות, וסיים דאף על פי כן ראייה זו מכרעת להגיה הספרים. והגהתו הובאה בגליון הגמ'. אבל הצאן קדשים כתב, דאין לשבש כל הספרים, אלא יש לפרש דגירסא דהכא היא למסקנה דהתם, והכי קאמר רבי אלעזר, דבשדה עושים כל השדה מגרש, אבל מגרש אין עושיין כל המגרש שדה דהא על כל פנים צריך להרחיק כדקתני התם במתניתין. [ולכאורה דוחק לומר דהאמוראים שלחו ידם בדברי התנאים]. ועיין באות הבאה.

ל) מתני', שם. עיין באות הקודמת. והמשנה למלך (פ"ג משמיטה ויובל ה"ה) כתב, דחיפש בכל הנוסחאות ולא מצא נוסח אחר, ואף לא ראה לאחד ממפרשי המשניות שנתעורר בזה, והניח בצריך עיון. אך כתב, דלפירוש בעל קרבן אהרן (ויקרא כה לד), אתי שפיר, דפירש דברי רבי אלעזר להיפך, דעושים "שדה מגרש", היינו עושים שדה מהמגרש שמוסיפין בישוב, אבל לא מגרש מהשדה שהוא ממעט הזריעה. וביאר, דכללו של דבר דרבי אלעזר לא חייש לנני בשאר ערי הארץ אלא לישוב. ובזה אתי שפיר הא דמבואר בבבא בתרא דעושיין מגרש שדה. ועיין נמי מה שכתב הש"ך (חושן משפט

הדרגת היוזמי

מסכת ערכין דף לג – דף לד

כב שבט – כג שבט התשע"ב

משנה, והלחם משנה, דמקור דבריו מברייתא דידן. וכתב הלחם משנה, דאף שהגמ' נקטה "כהן שהקדיש" כיון דהכל אחד אין קפידא. והקשה המנחת חינוך (מצוה שני' סק"ג, ד"ה וזה לשון), דודאי הש"ס נקט "הקדיש" בדקדוק, כיון דאין כהן יכול להחרים נכסיו ואפילו מטלטלין כדאיתא לעיל (כה). וכתב הלקוטי הלכות לעיל (כה:), דשיטת הרמב"ם, דהא דכהן אינו מחריים היינו דוקא שדה אחוזה, אבל שדה שבה לו מחרמי ישראל יכול להחרים. וכתב, דהרמב"ם גרס בברייתא "מנין לכהן שהחרימם", ולא כרש"י שגרס "מנין לכהן שהקדיש". עוד כתב, דצריך לומר לשיטת הרמב"ם, דשדה החרם גרע ממטלטלין שיש לו דלא באו מחרמים, ולכך אף דמטלטלים אין יכול להחרים, מכל מקום שדה החרם יכול להחרים. ועיין עוד צפנת פענח (פ"ד מערכין הי"ט), דכתב כעין זה.

ד) גמ', והרי היא תחת יד. בפשטות הכונה שהיא תחת ידו היינו שהוא הקדיש אותה, ואף שעכשיו כבר אינה תחת ידו, מכל מקום הוא היה הבעלים. אמנם בשיטה מקובצת לעיל (כט. אות טו) פירש, דאיירי כשעדיין לא נתנה לגזבר. ועיין עוד בספר עבודה ברוחה.

ה) גמ', מי דמי התם זוכה בעלמא הכא קא שקיל ליה. ובשיטה מקובצת (אות ד) גרס, "הכא קא שקיל לה בולה", דהיינו דמקשינן נהי דיש לו חלק, אבל מהיכי תיתי שיטול כולה. וזו כונת רש"י ד"ה הכא כמבואר בהגהות הב"ח (אות א), ובשיטה מקובצת (אות ו). וכן פירש בהשמטות הגר"א. וכן מבואר בתוס' ד"ה מי דמי. אמנם עיין ברבינו גרשום שפירש דהתם רחמנא זכי ליה עם שאר הכהנים, אבל הכא ממזי זכה שיתפוס שדה חרמו לעצמו.

ו) גמ', מי דמי קדשיו לאו ברשותו וכו'. הקשה השפת אמת, מאי קושיא, הא שפיר יש לומר דבזה קאמר הברייתא "בשל אחרים אני זוכה", פירוש, דכי היכי דבקדשים כיון דיש לכל כהן חלק, אי מקריב בעצמו הכל שלו, הכא נמי בחרמים, כיון דבאחרים יש לו חלק, אזי כשמחרים בעצמו הכל שלו. ותירץ, דעל כרחק לא דמי, דהא בקדשים אפילו אם אין המשמר שלו מכל מקום קרבנו שלו ואם כן טעם אחר יש.

ז) תוס' ד"ה אמר רמי בר חמא, בתוה"ד, ויש לומר דמכל מקום נחא ליה לאתווי קל וחומר וכו'. אבל בהשמטות מהגר"א כתב, דהקל וחומר הכי הוא, ומה בשל אחרים חלקו המגיע לו הווי כאחווה, כל שכן בשל עצמו שכולו כן. **ח) בא"ד,** ויש לומר דהכי פירושו וכו'. ביארו הצאן קדשים, והעולת שלמה, דאי לאו היקישא לא הוה ממעטינן חרמו מקרא דאחווה דהוה אמרינן דכיון שבה לידו אחווה היא, ואהני היקישא לחלק בין אחווה לחרמו, דאם לא כן למאי אתא. וכן כתב בהגהות הרא"מ הורוויץ, דלולי היקשא לא הוה ממעטינן מאחווה אלא שדה שהקדיש ישראל וגאלה כהן כרלעיל (כה:), אבל שדה חרם הוה אמרינן דהוא בכלל אחווה, כדכתיב "ה' הוא נחלתו" ותרגם אונקלוס "מתנן".

ט) גמ', אלא אמר ר' נחמן איצטריך סלקא דעתך אמינא וכו'. פירש רש"י ד"ה אלא אמר ר' נחמן, דסלקא דעתך דיוכל לגאלה לעולם כאחווה. וכתב הלקוטי הלכות, דלפי זה הא דקאמר בברייתא "תהא שלי" היינו על ידי גאולה, שיהיה היכולת בידו לגאול, ומאי דקאמר "קל וחומר" לאו קל וחומר גמור הוא, דהא שדה היוצאת לכהנים ביובל יוצאת בלא פדיון, מכל מקום יהני הקל וחומר דהכא יוכל לגאול, ובאמת עיקר הטעם כדר' נחמן, אלא נחא לברייתא לאתווי גם מסברא, כיון דהיינו יכולים לטעות בזה, וכמו שכתבו תוס' ד"ה אמר רמי בר חמא.

י) תוס' ד"ה הא קא משמע לן, ואם תאמר הא לעיל ילפינן וכו'. תירץ בהשמטות הגר"א, דלעולם הלימוד מההיקש, אלא דקשה היכי מקיש, הא חרמו נמי הוה אחווה של כהן, לכך אמרינן אחווה אין חרמו לא, דמה שם אחווה דוקא אף כאן אחווה דוקא. ועיין עוד בהגהות הרא"מ הורוויץ.

הדרן עלך המוכר שדהו וסליקא לה מסכת ערכין.

רגל גואל הדם מצויה שם. ובגבורת ארי מכות (י). כתב, דהא דבעינן עיר פרוצה לעיר מקלט הוא כיון דבעיר מוקפת חומה יש דין שילוח מצורעים, ושמא יולד צרעת ברופח ויהא אסור לצאת משם. ובספר ושב הכהן כתב, דטעמא משום דבעיר מוקפת חומה אין קוברין מת, ואם ימות הרופח לא נוכל לקברו שם, וילפינן במכות (יא:), שם תהא קבורתו.

לה) גמ', והתניא ערים הללו אין עושין אותן לא כפרים קטנים ולא כרכים גדולים אלא עיירות בינוניות. כתב הרמב"ם (פ"ח מרוצח ה"ח), ערי מקלט אין עושין אותן לא עיירות גדולות ולא כרכים גדולים ולא קטנים אלא עיירות בינוניות. וביאר המשנה למלך, ד"עירות" היינו שאינן מוקפות חומה, וכרכים הם המוקפים חומה, וכן נראה ממתניתין דמגילה (ב). ומה שכתב "ולא קטנים" קאי אעיירות ואכרכים, ומה שכתב "עיירות בינוניות" היינו דבעינן תרתין, חדא, שיהו ללא חומה, ועוד, שיהיו בינוניות. אבל הקשה אלשון הברייתא והרמב"ם, "ולא כרכים גדולים אלא עיירות בינוניות" דאם שם כרך מורה על המוקף חומה, מאי איריא גדולים אפילו בינוניים נמי לא.

לו) גמ', אמר רב כהנא לא קשיא כאן שהוקף ולבסוף ישב כאן שישב ולבסוף הוקף. כתב המשנה למלך (פ"ח מרוצח ה"ח), דמשמע דהאי דינא דערי הלויים אינו אלא בתחילת נתינתם ללויים, אבל לאחר שלקחום יכולים לעשותם עיר חומה. והקשה, הא טעמא דאין עושין ערי מקלט עיר חומה, היינו משום דיותר מצוי שימצא שם גואל הדם, וכדרך שפירש רש"י ד"ה ולא כרכים גדולים, לענין כרכים גדולים, ואם כן מאי שנא אחר שלקחום מתחילת נתינתם, והניח בקושיא. ותירץ השפת אמת, דכונת ר' כהנא כדמסיק בגמ' לקמן (לד.), דאף דלמסתרניהו קיימי, מכל מקום נפקא מינה אי מכרו קודם שסתרו, וקושיית הגמ' "הא למיסתרניהו קיימי" קאי גם אתירוף דר' כהנא, ומיירי שלוי אחד הקיף חומה באיסור. ובשו"ת דובב מישורים (ח"א מה) ביאר דלפי הטעם שהבאנו לעיל אות לו מהגבורת ארי מובן שאין מניעה להקיף את העיר לאחר ישובה כי שוב אינה בדין "ערי חומה" לכל הלכותיהם ומותר לקבור בה את המת ואין המצורע טעון שילוח. ועיין שם מה שכתבנו בשם הושב הכהן.

לז) רש"י ד"ה כגון שנפלו להן, בגורל בימי יהושע. אבל רבינו גרשום פירש, שנפלו לו ערים בירושה מוקפות חומה מאבי אמו ישראל. הן ומגרשיהן, כלומר עם חומותיהן, ומגרשיהן למסתרניהו קיימי, כלומר הא עומדין ליסתור חומתן, שהרי אין עושין אותן לא טירין ולא כרכין, ואכתי לית להו בתי ערי חומה. ועיין מה שכתבנו לעיל אות לו אי גם ערים שלא היו מיועדות לערי מקלט, היה להם דין ערי מקלט לענין היקף חומה.

דף לד ע"א

א) תוס' ד"ה הן ומגרשיהן, בתוה"ד, ושמא יש לומר דאתיא כרבי אלעזר ב"ר יוסי. הקשה השפת אמת, לדבריהם מדוע מתרצת הגמ' בדוחק, הא מצי אתי כמאן דאמר דבהיה לו חומה ואין לו עכשיו חשיב מוקף, דהכי קיימא לן, והא ליכא קרא דמייתר לבתי ערי חומה, דהא קרא ד"גאולת עולם תהיה ללויים" קאי אשדות, ולא הקשו אלא אברייתא דמייתי דהרשא גם לענין בתי ערי חומה, והניח בקושיא.

ב) גמ', אמר רב אשי איצטריך סלקא דעתך אמינא אדמסתתרי וכו'. כתב השפת אמת, דלפי זה לא שייך האי דינא אלא בשעה שנתיישבו הלויים. ותמה על הרמב"ם שכתב (פי"ג משמיטה ויובל ה"ז), דיני בתי ערי חומה של הלויים, והלא אין להם ערי חומה. וכתב, דלתירוץ קמא דתוס' ד"ה הן, דסוגיין אולא למאן דאמר דהיה לו חומה לא מהני, אם כן לדידן דקיימא לן דאם היה לו חומה אף שאין לו עכשיו חשיב בתי ערי חומה, שייך שפיר בתי ערי חומה של הלויים.

ג) גמ', מנין לכהן שהקדיש שדה חרמו. פירש רש"י ד"ה שדה חרמו, שדה שהחרים ישראל והגיעה לחלקו. דהיינו שהכהן הקדישה וכלשון הגמ', וכן הוא להדיא ברש"י לעיל (כט.). ד"ה שהקדיש שדה חרמו. אבל הרמב"ם (פי"ז מערכין ה"ו) כתב, כהן שהיתה לו שדה חרם והחרימה הרי זו מוחרמת ויוצאה לאחיו הכהנים ביובל שנאמר לכהן תהיה אחווה וכו'. וכתבו הכסף

מסכת תמורה

פרק ראשון הכל ממירין

דף ב ע"א

א) רש"י ד"ה הכל ממירין, בהמת חולין זו תחת זו של הקדש. עיין במשמר הלוי, שהביא דמשמע מרש"י בכמה מקומות בש"ס, דבעינן שיהו בהמת החולין וההקדש לפניו בשעה שממיר. וצריך עיון, מנא ליה לרש"י הא. והרש"ש בחולין (ב). העיר, דתנן לקמן (כו:), דממיר אפילו על בהמת הקדש שאינה לפניו.

ב) מתני', לא שהאדם רשאי להמיר. הקשה החשק שלמה, דהאיך יעלה על הדעת שרשאי להמיר הא כתיב להדיא "לא יחליפנו ולא ימיר אותנו". ותירץ, דהיה מקום לטעות ולומר דאינו עובר בלאו אלא במתכוין להוציא בהמת הקדש לחולין על ידי התמורה, אבל במתכוין שיהו שניהם קודש אינו עובר, כמו במשהו חמץ בפסח על מנת לבערו, דכתבו תוס' פסחים (כט:): ד"ה רב אשי אמר, דאינו עובר, כיון דבדעתו לקיים העשה. וכתב השאגת אריה (סימן פא), דלדעת התוס', בכל לאו הניתק לעשה הוא כן. קא משמע לן דאינו כן. וטעמא, כיון דהלאו הוא כולל ליותר מהעשה, וכמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות, או כדאיתא לקמן (ד:), דלא אתי עשה ועקר תרי לאוי.

ג) מתני', אלא שאם המיר מומר. כתב הרמב"ם (פ"ד מתמורה ה"ג), יראה לי שזה שאמר הכתוב "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש", הוא משום דירדה תורה לסוף מחשבת האדם וקצת יצרו הרע, שטבעו של אדם נוטה להרבות קנינו ולחוס על ממונו, ואף דהקדיש בהמה, שמא יחזור בו, וכיון דלא יוכל לפדותה יחליפנה בפחותה ממנה, ואם נתן לו רשות להחליף הרע ביפה, יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא, לפיכך סתם הכתב בפניו שלא יחליף, וקנסו אם החליף דהוא ותמורתו יהיה קדש. ועיין באות הבאה.

ד) [מתני', שם]. לכאורה יש להסתפק אם מה שהחילה התורה הקדושה על התמורה היינו שאמרה דהתמורה חלה על ידי דיבורו אף כנגד רצונו, או שהתורה החילה את הקדושה ללא דיבורו.

ה) מתני', וסופג את הארבעים. ביאר החשק שלמה, דקא משמע לן דלא הוי לאו הניתק לעשה ולא שאין בו מעשה דלא לקי עליהו. עוד כתב, דהא דלא תנן סתם "לוקה", אלא "סופג את הארבעים", אתי שפיר לשיטת תוס' ד"ה וסופג, בתירוצם השני, דלא לקי אלא ארבעים, אף דכתיבי תרי לאוי, דאתי לאשמעינן דלא לקי שמונים, אכן לתירוצם קמא לא אתי שפיר. [ולכאורה יש להעיר, דהחשק שלמה ציין לתוס' חולין (ב). ד"ה וסופג, והוא גם לפנינו].

ו) תוס' ד"ה וסופג את הארבעים, ואם תאמר אמאי לא לקי שמונים דהא כתיב וכו' ויש לומר דלא נחת וכו' ועוד י"ל וכו' יבא וימיר. אמנם הרמב"ם בספר המצות (שורש תשיעי) כתב, דכל היכא דאמרין "לעבור עליו בשני לאוין" אינו לוקה אלא מלקות אחד, כיון דהוא שם אחד, אלא דעובר על אזהרות הרבה. והרמב"ן (בהשגות שם) פליג, וכתב כתוס', וביאר בחידושי הגר"ז דסבר כתוס', והרמב"ם פליג עליהו. והקשה לדעת התוס' והרמב"ן, דהכא איכא צריכותא ואחד לו ואחד בשל חברו, מהא דאיתא בגמ' לקמן (ד:): דלא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי הא לא הוי אלא חד לאו, דהא לא חשיב אפילו שתי אזהרות אלא אזהרה אחת. וכתב (בעמוד ה מדפי הספר), דדווקא לומר דרק למלקות חד לאו נינהו, אבל לענין עקירת העשה חשיבי תרי לאוי, וזו ראייה לשיטת הרמב"ם, דגם על שם אחד דלוקין רק אחת איכא הרבה לאוין. ועיין עוד בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויצקי, אמנם הלחם משנה

(פ"א מתמורה ה"א) כתב, דהרמב"ם סבר כתירוץ בתרא דתוס', דהא כתב דלוקה ארבעים. והא דאמרה הגמ' דלא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי, אף דהווי שתי אזהרות בענינים חלוקים, מכל מקום מקרי שהעשה עוקר אותם, כיון שאינו לוקה על אחד מהם מחמת העשה. [נדבריו צרכים עיין].

ז) בא"ד, שם. הקשה הלחם משנה (פ"א מתמורה ה"א), הא בתירוץ בתרא כתבו תוס' דאיכא צריכותא להנך תרי לאוי, והוא ברייתא לקמן (ט). ואם כן מוכח כתירוץ בתרא, וכדעת הרמב"ם (שם) דאין לוקה אלא ארבעים, ואיך כתבו בתירוץ קמא דלקי שמונים. ותירץ הבית הלוי (חלק ג סימן כז אות ב), דבתירוץ קמא סברי תוס', דמאי דעביד הגמ' לקמן (ט): צריכותא, לא דיינינן על עיקר הלאוין למה באו, דזה פשוט שהן שני לאוין ללקות עליהם שנים, אלא, בהא דשני רחמנא הלשון, דכתבה "חליפין" ו"תמורה", וכן הא דפריך התם (שם) "ולכתוב רחמנא לא יחליפנו ולא בעי לא ימיר", נמי פירושו דלכתוב בשני הלאוין לשון אחד. ועל כל פנים שני לאוין הם ולוקה שתיים..

ח) בא"ד, ועוד יש לומר דלעולם לא לקי אלא ארבעים וכו'. וכן תירצו התוס' בחולין (ב), ד"ה וסופג. וכתב המהרש"א (שם), דלמאי דאמרין לקמן (ד:), דלא הוה לאו הניתק לעשה כיון דכתיב "לא יחליפנו ולא ימיר", והווי תרי לאוי וחד עשה, ולא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי, אין מקום לקושיהם, דהא אהנך תרי לאוי לא לקי אלא חד מלקות, משום דאי לא הוי אלא חד לאו לא הוה לקי כלל כיון דניתק לעשה, ונהי דחידשה תורה דלוקה בהא דכתבה תרי לאוי, אבל מכל מקום מהיכי תיתי דילקה אף אלאו קמא, הא סוף סוף ניתק לעשה. וסיים בצריך עיון. ותירץ החשק שלמה (בסוגיאין), דתוס' גרסי בגמ' שם דלקי אתמורה משום דהעשה אינו שוה בכל, כלישנא אחרינא. המובאת שם ברש"י ד"ה הכי גרסינן, ומהאי טעמא ילקה על ב' הלאוין. והעולת שלמה כתב, דתירוץ המהרש"א תלי בפלוגת דבעלי התוס', (קידושין לד:): ד"ה מעקה. וחולין (קמא). ד"ה לא צריכא) בהא דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה, אם הלאו על כל פנים נדחה ולא ילקה אם יעבור, או דהעשה מאלים את הלאו וכשיעבור ילקה. ועיין עוד מהר"ץ חיות בחולין (ב).

ט) תוס' ד"ה הא גופא קשיא, בתוה"ד, ואין לומר דהיינו האי דקא משני דאין הלשון משמע כן. ביאר החק נתן, דהוה ליה לשנויי בקצרה דהא דקתני תרתי דיעבד משום סיפא ד"סופג את הארבעים".

י) בא"ד, ואם תאמר והיכי מצי למימר דתנא לישנא אלימא משום חידוש דמוזיד הא אמר לקמן כו'. הקשה בחידושי הגר"ז, מאי קשיא להו, הא התם דמרבינן שוגג היינו אי הווי תמורה בטעות, כגון דסבר לומר "תמורת עולה" ואמר "תמורת שלמים", ומזיד היינו אם לא טעה בתמורתו, אבל לאו גופיה שוגג הוא הוא ומשום הכי לא שייך התם למיתמה "ארבעים בכתפיה וכשר", אבל מוזיד דהכא היינו מוזיד בלאו, ואם כן שפיר הוה חידוש דארבעים בכתפיה וכשר.

יא) בא"ד, ותירץ רבינו ברוך דהא דאמר יהיה לרבות שוגג כמוזיד לענין מלקות קאמר. הקשה בחידושי הגר"ז, אם כן הדרא קושיא לדוכתא מאי חידוש במזיד יותר משוגג, דהא גם בשוגג איכא מלקות ושייך גם כן בשוגג למיתמה "ארבעים בכתפיה וכשר". [ואולי יש לומר, דמאי דאמרין "ארבעים בכתפיה" אינו טעם דמשום שלוקה לא יחול התמורה, אלא לישנא בעלמא הוא, לומר שעשה במזיד ובעבריינות ולכך לא יחול].

יב) גמ', אלא אמר רב יהודה הכי קתני הכל מתפיסין בתמורה אחד אנשים ואחד נשים. כתב החק נתן, דכן גרס רש"י ד"ה הכי גרסינן אלא הכי קתני, אבל תוס' בחולין (ב), ד"ה התם כדקתני טעמא כתבו, דהגמ' בסוגיאין משני, דמתניתין אשמעינן הכל מתפיסין בתמורה אחד שוגג ואחד מוזיד. ואהאי גירסא סמיך תירוץ רבינו תם התם, והכא בתוס' ד"ה הא גופא. אבל ר"י גריס התם כרש"י, ולכך הקשה עליהם מהא דאידיכר בגמ' "אחד אנשים ואחד נשים". ולכאורה יש להעיר על דבריו, דבתוס' בסוגיאין ד"ה הא גופא, משמע דכולהו גרסי "אחד אנשים ואחד נשים", אלא דרבינו תם ביאר, דנקט התנא לישנא אלימא לאשמעינן עוד דאחד שוגג ואחד מוזיד. (ח.ו.י.).

יג) תוס' ד"ה קרבנו ולא קרבן עובד כוכבים, בתוה"ד, ומיהו הכהנים סומכין עליהן וכו'. ביאר התוס' בערכין (ב:), ד"ה עובד כוכבים, דסלקא דעתך דכי

היכי דכהן נתון לו נסכים משל ציבור, הכי נמי יסמוך על קרבנו.

(יד) גמ', ולרבי מאיר דאמר יורש סומך והכתיב קרבנו הוא מיבעי ליה לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה. פירש רש"י ד"ה בעלי חוברין, דכל השותפין סומכים בו. אבל רש"י כתב יד במנחות (צג.) ד"ה כל בעלי קרבן פירש, דאחד מהם סומך דלא מתחייבי כולם לסמוך, וצריך לומר לפירושו ד"לרבות כל בעלי קרבן לסמיכה" היינו, שכל אחד מהם יכול לסמוך. ועיין במהדורות וגשל (שם) שכתבו, דנראה דצריך להגיה ברש"י ולגרוס ד"מתחייבי כולם לסמוך", וכמו שפירש רש"י בסוגיין ובשאר דוכתי.

(טו) גמ', ורבי יהודה בעלי חוברין לסמיכה לית ליה. פירש רש"י ד"ה לית ליה, דודאי אינו טעון סמיכה כיון דלא מייחד קרבן דידהו וכו'. ובתוס' מנחות (צג.) ד"ה לרבות כתבו, דרש"י פירש אחד סומך על ידי כולן. והביאו מה שפירש בסוגיין. וכתבו, דיש ספרים דגרסי בסוגיין "מאי טעמא דלא מייחד קרבן דידהו" ומשמע כפירוש. אבל הקשו, דבמנחות (צד.) משמע, דאחד סומך על ידי כולן. והקשה בחידושי הגרי"ז, מה כתבו דמגירת הספרים "משמע" כפירוש, הא לכאורה "מוכח" כפירוש, דהא אמרינן טעמא "כיון דלא מייחד", והרי לאף אחד מהם לא מייחד. ותירץ, דלמאן דאמר דכל בעלי הקרבן סומכים, היכא דאיכא יורשים הרבה, ודאי אין צריך שיסמכו כולם אלא סגי באחד, כיון דיורש אינו בעל הקרבן אלא אביו, וסומך משום דמביא קרבן הטעון סמיכה. וכדמוכח מהא דמבואר בדברי רבינו גרשום בערכין (ב.). דאם אביו כבר סמך אין היורש צריך לסמוך, ובהא שאני משותפים דכולם בעלי הקרבן אף לענין הסמיכה, ולפי זה ביורשים אין צריך שיסמכו כולם, כיון דאינם בעלי הקרבן, אלא דהקרבן טעון סמיכה מצד עצמו, וכיון דלכל אחד יש חלק בו, כל אחד יכול לסמוך וסגי בכך, ונמצא דאף להאי גירסא ליכא ראייה לפירוש רש"י שאינו טעון סמיכה כלל, ולכך כתבו תוס', דמגירסא זו רק משמע כפירוש, אבל אינה הוכחה ברורה.

(טז) תוס' ד"ה ורבי מאיר, בסוה"ד, ויש לומר דלמעוטי לא מצית אמרת וכו' וממילא אמר דאין השותפין סומכין כדאמר לקמן (יג.) דאין השותפין ממירין. והרש"ש כתב טעם אחר, דהיינו אומרים דאין שותפים סומכים, משום דאית לן למעוטי מקל וחומר דתנופה כדאיתא במנחות (צד.).

(יז) גמ', אם המר ימיר לרבות היורש. חקר בחידושי הגרי"ז, אם גילוי הקרא דמתכפר "מקופיא" נמי עושה תמורה, שהוא כפרת יורש כדאיתא בזבחים (ו.), והיינו דמיקרי בעלים לתמורה, או דלמא דמתכפר מקופיא לא עביד תמורה, ויורש מימר, משום דעומד במקום אביו. והוכיח מהראב"ד בפירושו לתורת כהנים (בחוקותי פי"ג ה"ד), דכתב דכדי להמיר בעינן "תחילת הקדש ברשותו" ולכך אין כהן ממיר בבכור שניתן לו, ואף יורש לא היה ממיר מהאי טעמא, אלא דחידשה תורה דימיר במקום אביו ומקרי תחילת הקדש ברשותו, ומבואר דהיינו דוקא מדין יורש, וכתב דאף מה שסומך מדין יורש הוא, אבל כפרה מקופיא לחוד לא יחייב לחייבו בסמיכה. אמנם כתב דמרש"י הכא בד"ה יורש, יש להוכיח להיפך, דפירש יורש שהמיר בקרבן שהפריש אביו בחייו שתמורתו תמורה, דמהא דלא פירש שהיה אביו מחויב קרבן והפרישו היורש, מבואר דבהאי גונא אין צריך קרא דיכול להמיר, כיון דתחילת הקדש ברשותו הוא, ומתכפר אף הוא בכפרה מקופיא, וסגי לעשות תמורה, ולא איצטריך קרא אלא להיכא שהפריש אביו. ולפי זה פליגי בנידון זה הראב"ד ורש"י. עיין שם עוד שהוכיח מזבחים (ו.) כשיטת רש"י, דבכפרה מקופיא לחוד חשיב בעלים לענין תמורה.

דף ב ע"ב

(יח) גמ', אשה מנין תלמוד לומר ואם המר ימיר לרבות את האשה. פירש רש"י ד"ה את האשה, שתמורתה תמורה ולקיא משום לאו דלא ימיר. מבואר מדבריו דהסלקא דעתא למעט אשה, לא רק ממלקות, אלא אפילו שלא תוכל להתפייס בתמורה. וכן מבואר להלן ברש"י ד"ה לא לקיא. וכתב שם בהשמטות מהגר"א, דמה שפירש רש"י דאין תמורתה תמורה, היינו למאי דאיבעיא לן לקמן בקטן אי מתפייס תמורה.

(יט) רש"י ד"ה תלמוד לומר ואם המר ימיר, מדכתיב קרא תרי זימני. אבל

הרש"ש כתב, דנראה דדריש מתיבת "המר" לחודיה, דהוא מקור ומשמש לזכר ולנקבה, דהא כל הסלקא דעתך דאשה אינה בתמורה הוא משום דכל הפרשה אינה אלא בלשון זכר, לכך אהני לן המקור לרבויה. עוד כתב, דהיינו טעמא דרבי שמעון (לקמן יג.) דדריש למעוטי קרבן ציבור מקרא דמעשר, ולא דריש למעוטי מדכתיב בלשון יחיד וכתנא קמא שם, כיון דהמקור משמש לרבים וליחיד. אלא דהניח בקושיא אמאי תנא קמא שם לא מרבי להו מהמקור.

(כ) גמ', מהו דתימא עונש דשוה בין ביחיד בין בצבור וכו'. כתב רש"י ד"ה ומשני, ב' גירסאות בתירוץ הגמ', חדא דסלקא דעתא דנשים פטורות משום דהוה "לאו שאין בו מעשה", ואידך דסלקא דעתא דפטורות משום "דאינו שוה בכל", דציבור ושותפים פטורים. והקשה הפרי מגדים (בפתיחה כוללת לאורח חיים חלק שני אות יד), אליבא דאמת מהיכי תיתי דהוהירו נשים בלאו שאין בו עונש, הא בקידושין (לה.) ילפינן נשים, מ"איש או אשה אשר יעשו" דהשווה הכתוב אשה לאלו עונשים שבתורה, וכן הקשה המנחת בינוך (מצוה ח אות ד), אהא דכתב החינוך (שם), דלאו דלא להותיר מבשר הפסח נוהג אף בנקבות. הא אין בו מעשה. ועיין שם שהאריך. ובסוף דבריו העלה, דנשים מוזהרות בלאו "דאין שוה בכל" דנפקא לן מ"לא יקחו" ומתמורה. ולא "שאין בו מעשה", אם אין הזמן גרמא נמי חייבות מצד הסברא, אבל לא תעשה שהזמן גרמא לא נשמע דחייבות אלא מדרשא דר' יהודה בקידושין (לה.), וכיון דמדר' יהודה לא שמעינן אלא "לאו שיש בו מעשה", אפשר ד"לאו שהזמן גרמא ואין בו מעשה" נשים פטורות, דהא ר' יהודה איירי בלאו שיש בו מעשה ותמורה היינו לאו שאין הזמן גרמא. וכתב, דלא ראה לרבותינו שחילקו בלאוין, ונשאר בצריך עיון.

(כא) גמ', אבל הכא כיון דעונש שאינה שוה בכל הוא דתנן אין הצבור והשותפים עושין תמורה וכו'. כתב הרמב"ם (פ"א מתמורה ה"א), אחד מן השותפים שהמיר או מי שהמיר בקרבן מקרבנות הציבור הואיל ויש לו בהן שותפות הרי זה לוקה ואין התמורה קודש. וביאר הכסף משנה, דדייק לה מדלא קתני דמותרים להמיר. והקשה הלחם משנה, דבסוגיין משמע דציבור ושותפים אינם לוקין, דקאמר דאין העונש שוה בכל. ותירץ, דהרמב"ם גורס כגירסת רש"י בד"ה לא לקיא, דסלקא דעתא משום דהוה "לאו שאין בו מעשה". אבל הקשה, דמכל מקום מאי מקשה מדר' יהודה דמקיש הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, הא אכתי בלא קרא הוה אמינא דנהי שמוזהרת אשה בתמורה ואף תלקה, מכל מקום לא תחול התמורה, מידי דהוה אציבור ושותפים לדעת הרמב"ם, והוה אמינא כן משום דכל הפרשה בלשון זכר נאמרה, ולהכי אתא קרא לרבויה שתמורתה תמורה. ותירץ, דכיון דשויים לעונשין, שויים אף בהא דתמורתן תמורה, דכיון דקרא אזהר לתרווייהו, אף מאי דכתיב "והיה הוא ותמורתו" קאי אתרווייהו, אבל בשותפים איכא מיעוטא דילפי ממעשר בהמה, וכדכתב הרמב"ם (בפ"א הי"ב), דילפינן מהא דמעשר יצא מכל הקרבנות, דמה מעשר קרבן יחיד, אף כל קרבן יחיד ולא שותפין. אבל מכל מקום הקשה, דהא מיניה ממעט אף קדשי גויים וקדשי בדק הבית כדכתב הרמב"ם (שם), וכיון דהנהו אימעוטי לגמרי דהעושה בהם תמורה לא לקי, דהא לא הזכיר הרמב"ם בהם מלקות כלל, אם כן שותפים וצבור דאימעוטי מהאי קרא נמי נימא דלית בהו מלקות. ותירץ, דכיון דהוי קרבן דמחייב בו היחיד, יש לנו לומר דלא אימעט אלא דלא הוי תמורה, אבל מלקות איכא כיון דאשכחנא ביה חיובא. וכן האריך לומר בשאגת אריה (סימן פב), דהרמב"ם גרס כגירסא קמא ברש"י, ועיין עוד רש"י. ובהגהות מראה כהן תירץ, דכונת הגמרא, דבקרבן שותפות סלקא דעתין דלא תלקה האשה, דכיון שאין התמורה חלה, שוב הוה ליה באשה בשותפות לאו שאין בו מעשה כיון דלא איתעביד מעשה. ויסד דבריו על גירסת הילקוט (בחוקותי סימן תרע"ז), דאמרינן "סלקא דעתך אמינא דאינם בתמורה משום דהוה לאו שאין בו מעשה, ולר' יוחנן דאמר מימר כעושה מעשה דמי, קרא למאי אתי, איצטריך סלקא דעתך אמינא הני מילי עונשין דשוין ביחיד" וכו'. והיפה עינים תירץ שיטת הרמב"ם, דמה דאמרינן דהוה עונש שאין שוה בכל היינו, דהתמורה לא חלה בציבור ושותפים, וקרי

הדרך היומיומית

מסכת תמורה דף ב – דף ג

כד שבט – כה שבט התשע"ב

ליה עונש כדכתיב ואם המר ימיר וכו'.

(כב) רש"י ד"ה ומשני הכי גרסינן הני מילי לאו שיש בו מעשה בהני עונשין שוין זה לזה, דכתיב אשר יעשו וכו'. הקשה בשיטה מקובצת (בהשמטות אות ו), הא לרבי יוחנן מימר היה לאו שיש בו מעשה. ועוד הקשה, דאטו נשבע ומקלל ומסית ומדיח לא יהו נוהגים באשה משום דאין בהם מעשה. ועיין שיטה מקובצת (אות ד), דהביא גירסת ספרים של קלף, דהגמ' משני דאיצטריך קרא משום דהוה "לאו שאין בו מעשה", ולר' יוחנן דאמר דמימר חשיב דעביד מעשה איצטריך משום ד"אין שוה בכל". ועיין באות כא.

(כג) רש"י ד"ה אמורי מימר, בתמיה כי היכי דלילקי. כתב החק נתן, דאין לשונו מדוקדק, דהא לא בעינא למילף דלוקה אלא שתמורתו תמורה, אלא שכונתו לומר דהשתא הקדש דאין בו עונש אמרינן דאינו מקדיש, מימר שיש בו עונש מלקות, לא כל שכן שאינו ממיר אף על גב דלא לקי.

(כד) גמ', או דלמא כיון דלאו בר עונשין הוא בתמורה לא מיתפס. ופירש רש"י ד"ה לא מיתפס, בה וכו' כלומר מאן דאיתיה בכלל לא יחליפנו וכו' איתיה נמי בכלל וכו'. משמע מפירושו דהסלקא דעתא היתה משום היקש. אמנם השיטה מקובצת (בהשמטות אות יא) כתב, דאף דבהקדש לא אמרינן שלא יחול מהאי טעמא, גבי תמורה איבעיא לן דלמא משום דהוא לאו שאין בו מעשה ואין שוה בכל, בסברא גריעא בעלמא ממעטינן ליה ולא ילפינן ליה מעלמא. ובנתיבות הקודש הקשה, מה השייכות בין העונש לחלות התמורה, הא אף אי ליכא עונש חל התמורה, דהא איתא לקמן (יז). לחד לישנא, דבשווג חל התמורה ולא לקי. ואף דיש לדחות דהתם איכא איסורא, מכל מקום צריך טעם. ותירץ, דכיון דעצם מה שחלה התמורה הוא קצת עונש, כמבואר ברמב"ם (פ"ד מתמורה ה"ג), דכתב שהוא קנס, אם כן אפשר דקטן דאינו בר עונשין גם לא יהא לו העונש דתחול התמורה. עיין שם עוד ביאור.

(כה) גמ', אם תמצני לומר קטן עביד תמורה וכו'. בהגהות הב"ח (אות ב) הוסיף תיבת "ואפילו". וכן הוא ברש"י ד"ה ואפילו אם תמצני לומר. וכתב רש"י שם, דרבנותא אתא לאשמועינן, ולא משום דאיתיה הכי. ואף הרמב"ם (פ"א מתמורה ה"ח) כתב דהוא ספק. ותמה הכסף משנה, שהרי דרכו לפסוק כ"אם תמצני לומר". וכתב, דאפשר דלא גרס "אם תמצני לומר". והמהר"י קורקוס (שם) כתב, דהרמב"ם סבר כרש"י, והא דרש"י כתב כן הוא, או משום דגרס "ואפילו", או מהכרח אחר. ובהשמטות מהגר"א כתב, דרש"י כתב כן, משום דלמסקנא הספק בהפריש גוי להתכפר בו ישראל, אם כן אינו באם תמצני לומר כלל, דאפשר דאף דקטן לא עביד תמורה, מכל מקום בקרבן שהפריש גוי להתכפר ישראל, עבדינן תמורה.

(כו) גמ', עובר כוכבים מהו שימיר וכו'. הקשו התוס' במנחות (צג). ד"ה לפי שכל הענין, מאי מיבעיא לן, הא יש ללמוד תחילת הקדש מסוף הקדש, דכי היכי דסוף הקדש אין עכו"ם סומך אף תחילתו אינו מימר, ועיין שם מה שהקשו עוד. ותירצו, דדוקא גבי יורש גמרי מהדדי, דאי חשיב קרבנם לגבי האי חשיב נמי לגבי האי, אבל בעלמא לא ילפי מהדדי כלל. נדהיינו, דדוקא ביורש תליא הא בהא, דהנידון אי חשיב קרבנו, אבל בעכו"ם אין הכרח מהא דאינו סומך שאף לא ימיר. ועיין רש"ש.

(כז) גמ', הא שמע דתניא קדשי עובדי כוכבים וכו' אין עושין תמורה. הקשה בחידושי הגר"י, מאי מייתי מקדשי עכו"ם, הא התם המיעוט הוא מצד הקרבן ואפילו בהמירו ישראל, והכא איבעיא לן על מעשה התמורה של עכו"ם בקרבן ישראל. ותירץ בשם הגר"ח, דיש להסתפק אם בעל הקרבן הוא בעל התמורה, או הממיר, ואי נימא דהממיר הוא הבעלים של התמורה אתי שפיר, דכשם שנתמעטו קדשי עכו"ם דאין עושין תמורה, הכא נמי נתמעטו קדשים של עכו"ם מלהיות נתפסין בתמורה, ואם ימיר העכו"ם הרי יהיה בעל הקרבן, ואם כן מוכח דאין ממיר העכו"ם בקרבן ישראל. ועיין שם שכתב עוד דרך.

(כח) גמ', ואין מביאין (עליהם) נסכים. כתב רש"י ד"ה ואין מביאין, דלא גרסינן "עליהן", שהרי מביאין עליהן נסכים דזו אחת מן התקנות וכו', אלא הכי פירושא דאין מביאין נסכים של עכו"ם בפני עצמן כישראל. אמנם רבינו

גרשום גרס "עליהן", ופירש, דעכו"ם ששילח קרבנו ממדינת הים, בצירוף נסכים קרבין משלו, מתקנתא דרבנן. והקשה בחידושי הגר"י, היאך תיקנו לקבל נסכיו, הא מדאורייתא אינם נסכים, וקרבנו טעון נסכים מדאורייתא. וכתב, דהיה מקום לומר דמהני מדין "הפקר בית דין" וממילא לא מיקרי נסכים של עכו"ם, אלא שדחה זאת מכח הגמ' במנחות (עג:). וכתב, כגירסת רש"י וכפירושו.

(כט) רש"י ד"ה ואין מביאין, בתוה"ד, שזו אחת מן התקנות שתיקנו בית דין וכו'. כתב בהשמטות מהגר"א, דהיא לא היתה התקנה דמדאורייתא היא, אלא תקנו שאם לא שלח קריבה משל ציבור, כדתנן בשקלים (פ"ז ה"ו).

(ל) גמ', אמר רבי יוסי בכולן אני רואה להחמיר. כתב רש"י ד"ה בכולן, דמכל מקום נסכים ודאי מודה דאין מביאין. והקשה הרש"ש, דלכאורה יש לפרש דקאי אף על הנסכים, וסבירא ליה כרבי יוסי הגלילי במנחות (עג:), דאמר דגוי מתנדב נסכים בפני עצמן אליבא דשינויא בתרא בגמ' שם, דאמרינן דברייתא ד"אזרח" דממעט גוי מנסכים אינה אלא לרבי עקיבא. והגמ' דלא מפרשא כאן טעמיה, משום דסמכה אהא דכבר מבואר שם בברייתא טעמא דרבי יוסי הגלילי.

(לא) תוס' ד"ה קתני מיהת, בתוה"ד, עוד יש לומר וכו' ואם העובד כוכבים עצמו אין עושה תמורה היאך אפשר לעשות עולה. והצאן קדשים הגיה, היאך אפשר לעשות שליח. והקשה הקרני ראם, הא אמירת כל הרוצה אינו אלא נתינת רשות ולא מטעם שליחות, דהרי שליח אינו מימר כמבואר בירושלמי קידושין (פ"ב ה"א), דאיתא התם ואם המר ימיר ולא שליח, וכיון שכן אין ראייה מהא דהישראל עושה תמורה דאף הגוי עושה. ועיין שם מה שהקשה עוד. והרש"ש הקשה, דאי מטעם שליחות הוא אם כן מצינו עוד שליח לדבר עבירה, ואמאי לא מייתי לה הש"ס בקידושין (מג). גבי אותם שמביא שם דמצינו שליח לדבר עבירה. ועיין קהלות יעקב (סימן ג).

(לב) גמ', ורמי בר חמא בהקדש עכו"ם להתכפר עכו"ם לא קמיבעיא לי. פירש רש"י ד"ה לא קמיבעיא לי, דאין הקדשו עושה תמורה הואיל ולא אתי לכלל עונשין. הקשה השפת אמת, דהגמ' בסמוך אסקה ב' טעמים אחרים מדוע קדשי עכו"ם אין בהם תמורה. עוד הקשה, דאם כן, מאי מיבעיא ליה במתכפר ישראל, הרי אי אמר העכו"ם מי שרוצה להמיר ימיר יוכל הישראל להמיר, להאי טעמא שכתב רש"י, כיון שהישראל בר עונשין הוא, ועיין שם מה שהוסיף להקשות. ועל כן פירש, דהא דקאמר להתכפר עכו"ם לא קמיבעיא לי היינו ממיעוטי דלקמן דקדשי עכו"ם אין בהם תמורה, ואפילו ישראל אין יכול להמיר אותם, אלא דבמתכפר ישראל מיבעיא לן אי חשיב כדידיה לגמרי, או כיון דמעיקרא לא היה בר תמורה גם עתה אין יכול להמיר.

(לג) גמ', המקדיש מוסיף חומש. עיין ברש"י ד"ה המקדיש מוסיף חומש, ב' פירושים, וכתב בהשמטות מהגר"א, דהרבה יש לתמוה אתרווייהו, ויותר נראה כמו שפירש רש"י בזבחים (ו). ד"ה המקדיש, דאדם נדר קרבן, והפרישו חבירו משלו להתכפר בו הנודר, והומם ובא לחללו, דאם המפריש מחללו מוסיף חומש, ואם המתכפר מחללו אינו מוסיף חומש, דתלייה רחמנא לחומש במקדיש. והשתא שייכי הני תלת מילי דמקדיש מוסיף חומש ומתכפר עושה תמורה והתורם וכו' אהדדי. ועיין רש"ש.

דף ג ע"א

(א) גמ', מי בעינן מתחילה ועד סוף דתיקו ברשות מאן דעביד תמורה תיקו. עיין במנחת אברהם בזבחים (מה). דכתב, דהספק לעניין תמורה, דשמא ניבעי מתחילה ועד סוף ברשות ישראל, אבל לגבי פיגול נותר וטמא ודאי הוה כקדשי ישראל, כיון דהשתא הוא ביד ישראל והוה קרבן של ישראל, עיין שם מה שביאר.

(ב) תוס' ד"ה לא נהנין מדרבנן, בתוה"ד, דכי האי גונא אמר בשלמי ישראל. כתב הצאן קדשים, דהיינו במעילה (י). והעיר המצפה איתן, דלא מצא שם ראייה והוכחה לכך. אלא נתכוונו למה שכתבו בנדרים (י). ד"ה אדם מביא. וכן ציין בהגהות ברוך טעם. וכן בתוס' נזיר (כד:). ד"ה שלאחר מיתה. ותוס'

פסחים (כו: ד"ה בעצי שלמים).

ג) גמ', קדשי עכו"ם לא נהנין ולא מועלין וכו' וילפינן חטא חטא מתרומה ובתרומה כתיב בני ישראל ולא עובדי כוכבים. כתבו התוס' בקידושין (מא:): ד"ה העכו"ם, דממיעוטא ד"בני ישראל" ילפינן דעכו"ם אינו יכול להפריש תרומה אפילו היכא דהפירות חייבים. והקשה בחידושי הגרי"ז, דאם כן מה שייך למילף מעילה מתרומה, הא בתרומה המיעוט הוא דהפרשתו אינה הפרשה, אבל במקדשין הקדשו חל. וכתב, דלמאן דאמר בירושלמי (תרומות) דלא פטר רבי שמעון אלא מקרן וחומש על אכילת תרומת עכו"ם, אבל הפרשתו חלה, שפיר ילפינן דכי היכי דבתרומה אף על גב דחל מכל מקום פטורין מקרן וחומש, הכי נמי בהקדש פטורין ממעילה. עוד כתב, דלשיטת תוס' אפשר לתרץ עוד, דמבואר ברמב"ם (פ"א מתרומות הי"ג והי"ד), דמירוח עכו"ם פוטר בפירות ישראל, ומשום, דמירוח עכו"ם אימעיט מדגנן ולא דיגון עכו"ם, וכן מבואר בדבריו דפירות עכו"ם פטורים אף דמירוחם ישראל, דאימעיט מקרא דסוגיין, דילפינן מיניה דפירות עכו"ם פטורים אפילו היכא דליכא הפטור מטעם מירוח עכו"ם ומטעם דיש קנין, ולפי זה אתי שפיר דילפינן אף לענין מעילה דלא יהא בקדשי עכו"ם כי היכי דפירות עכו"ם אין עליהם דין תרומה אפילו במירוח ישראל. עיין שם שהאר"ך.

ד) גמ', ואין חייבין עליהם משום פיגול נותר וטמא דכתיב בה בטומאה וכו'. כתב העולת שלמה בזבחים (מה:), דנראה דקדשי עכו"ם לית בהו אפילו פסול פיגול, דהא ילפינן מקרא דאין בהם דין פיגול.

ה) גמ', לישנא אחרנא ואין עושין תמורה מאי טעמא דאיתקשא תמורת בהמה למעשר בהמה ומעשר בהמה למעשר דגן וכו'. וכן הוא בזבחים (מה:), ושם איכא עוד טעם, דמעשר בהמה חובה שאין קבוע לה זמן ולכך ישראל מייתו ועכו"ם לא מייתו. והקשה בחידושי הגרי"ז, למה לי קרא להכי, הא כיון דעכו"ם אינו מחוייב במצוות, ליכא גביה צירוף עשר בהמות, ועל כן אפילו היה בר קריאת שם קריאת שמו בטלה ולא מקרי עשירי, ולא דמי למעשר דגן דבעינן מיעוט כיון דהחפצא מחוייב ולא תליא בבעלים. ותירץ, דאין הכי נמי, ואף בלא המיעוט לא היה חל מעשר בהמה דגוי, אלא דכיון דבעינן למילף מינה דתמורה נמי אינה נוהגת בגוי, והך ילפותא לא שייכא אלא אי נימא דמופקע מדין מעשר בהמה, לכך בעינן לקרא, ללמדנו דגוי מופקע ממעשר בהמה.

ו) גמ', אמר רבי יוסי רואה אני בכולן להחמיר מאי טעמא לה' כתיב. פירש רש"י ד"ה מאי טעמא לה' כתיב בהו, דהיינו סיפא דקרא ד"איש איש מבית ישראל" דמרבין מיניה דעכו"ם נדרים נדרים ונדבות כישראל. והקשה בחידושי הגרי"ז, כיון דאימיעוט פיגול ונותר בקדשי עכו"ם היאך שייך לרבות מ"לה". וכתב, דלגירסת הגר"א באדרת אליהו (ויקרא כב, ג), דהכא לא מ"לה" דפרשת קדשי עכו"ם ילפינן, אלא מ"לה" דכתיב גבי נותר וטומאה נחא שפיר, דמרבא לדינים אלו מריבוי מיוחד, אבל לפירוש רש"י קשה. לכך ביאר, דרבי שמעון סבר דקדשי ישראל וקדשי עכו"ם חלוקים זה מזה בהחפצא והווי ענינים, אלא דמכל מקום מצריך הש"ס קראי למעט דיני קדשי ישראל מקדשי עכו"ם, כיון דבלא קרא הווי מדמינן להו. אבל רבי יוסי סבר דכיון דאין הקדשו חלוק מקדשי ישראל אלא בכללם המה, אין למעט מדיני ישראל. ומה דאמרינן "לה' כתיב ביה" היינו דמלמדנו דהם ממש כקדשי ישראל. עיין שם שהוכיח כן מדברי הרמב"ם (פ"ה ממעילה הט"ו).

ז) תוס' ד"ה מאי תרומה, ואם תאמר והא אמר הויד במעילה באזהרה וכו'. כתב בחידושי הגרי"ז, דנראה לתרץ, דהא דילפינן דאם מעל במזיד איכא אזהרה הוא שייך לדין מעילה, ולא שייך לחלק בין קדשי בדק הבית לקדשי מזבח, כיון דבתרווייהו יש דין מעילה. וכן הא דילפינן דבעינן פגם ונהנה, הילפותא היא דהאיסור מעילה הוא דוקא בפגם ולא שייך לחלק בסוג הקדשים. אבל הכא דילפינן מתרומה דבקדשי עכו"ם אין מעילה, הילפותא היא על החפצא של קדשי עכו"ם, ושייך שפיר לחלק דהיינו דוקא על החפצא של קדשי מזבח דומיא דתרומה, ולא על קדשי בדק הבית, ועיין שם

עוד שהוכיח, דאף הא דילפינן מתרומה דליכא מעילה אמחובר, אינו על החפצא דהקדש מחובר, אלא דין מדיני מעילה דאין מעילה אלא בתלוש. ח) בא"ד, וקיימא לן דאפילו בקדשי בדק הבית שייך בהן אזהרה דמעילה. ובתוס' זבחים (מה:), ד"ה דומיא, הוכיחו לזה ממכות (יג:), דחשיב בהדי הלוקין, הקדש שלא נפדה, ומשמע דבר שיש לו פדיון דהיינו בדק הבית. ודחו, דהתם איירי בקדשי מזבח שהוממו, דכיון דמעיקרא הווי בהו מעילה לא פקעה מינייהו משום שהוממו.

ט) בא"ד, כדתנן בכריתות יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה וכו'. העיר בחידושי הגרי"ז, מה ראייה מהתם, נימא דאיירי בקדושת דמים לצרכי עולות, דנכלל נמי בכלל קדושת הגוף, דהא הכא נמי אם נתמעט עכו"ם דלא יהא מעילה בקדושת הגוף, נתמעט נמי בקדושת דמים למזבח.

י) בא"ד, ויש לומר הא דממעטינן הכא וכו' משום דכתיב הכא לה'. ובתוס' סנהדרין (פד:), ד"ה גמר הוסיפו, דאף דרבי יוסי דריש "לה" ולא רבנן, מכל מקום לרבנן נמי אהני, לגבי הא דלא גמרינן קדשי בדק הבית מתרומה.

יא) בא"ד, שם. כן תירצו תוס' זבחים (מה:), ד"ה דומיא, ותוס' סנהדרין (פד:), ד"ה גמר. ובתוס' זבחים הוסיפו לתרץ, דלרבנן אפילו בדק הבית גמרינן מתרומה למעט עובדי כוכבים, והא דתני "במה דברים אמורים", רבי יוסי קאמר לה, ולא גמר בדק הבית מתרומה. והכי משמע רהיטת הגמ' בזבחים שם. ועיין שם עוד מה שהקשה רבינו אלחנן מערכין (ה:), ומה שתירצו תוס'. נוב' התירוצים תלו בפלוגתת רש"י לעיל (ב:), ד"ה במה דברים אמורים, עם ר"י בתוס' (שם) ד"ה במה דברים אמורים].

יב) גמ', אמר רב יהודה אמר רב כל לא תעשה בתורה עשה בה מעשה חייב וכו'. הקשה בחידושי הגרי"ז, מאי קא משמע לן רב, הא תנאי פליגי אי לוקה על לאו שאין בו מעשה, כדלקמן (ד:). ותירץ, דרב לא איירי בלאו שאין בו מעשה, אלא אתי לאשמעינן דאפילו אלאו שיש בו מעשה לא לקי אלא היכא שעשה מעשה. ונכמדוייק מלשונו "עשה מעשה" "לא עשה מעשה". אמנם הביא דהמגיד משנה (פי"ג משכירות ה"ב) כתב להיפך, דלא ילקה אלאו "דחסימה" אף אם יחסום בידיים, כיון שאפשר לחסום אף בלא מעשה. והקשה עליו, דאם כן אמאי אמרינן בניקף דחייב כשסייע, הא עיקר הלאו הוא בלא מעשה. ועיין שם.

יג) תוס' ד"ה והרי מימר, ואם תאמר אמאי לא פריך הכי נמי ממוציא שם רע וכו'. תירץ בחידושי הגרי"ז, דנהי דלאו דמוציא שם רע מ"לא תלך רכיל", מכל מקום לוקה מקרא ד"ויסרו אותו", אלא דאין עונשין אלא אם כן מזהירין, והוא מאי דאמרינן דאזהרה דידיה מ"לא תלך רכיל", אבל לעולם אינו לוקה אהאי לאו, ומשום הכי לא פרכינן מיניה לר' יוחנן. ובהמשך דבריו העיר מהא דבהכחשה איכא מלקות, ועל כרחך מדין "לא תענה", ועיין בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק.

יד) [בא"ד, וא"ת במסכת מכות וכו' ויש לומר דאין הכי נמי אלא תירץ שפיר. וצריך עיון, אם כן מאי טעמא דרבנן דפליגי אדרבי יהודה, דאף דלא ילפי ממוציא שם רע ועדים זוממים דלוקין אלאו שאין בו מעשה משום דהווי קנס, מכל מקום לילפי מהנך. (א.ל.). ויעויין במה שכתבו בחידושי הרמב"ן והריטב"א במכות (ד:), דעל כרחך רבי יהודה חולק אהני דרשות, דאי לאו הכי היאך סתם דלוקין אלאו שאין בו מעשה, הא הווי הני קראי שלשה כתובים הבאים כאחד. ואם כן מה הקשו תוס' דלילף מהכא, הא הווי להו שלשה כתובים הבאים כאחד, וצריך עיון. (י.א.).]

טו) בא"ד, ולימא או נשבע או מימר וכו'. תמה הרש"ש, הא מימר לא ילפינן דלקי מקרא, אלא דלאחר דילף דלוקין על כל לאו שאין בו מעשה ממילא ידעינן דלוקין אמימר. וכתב, דנראה למחוק תיבות "או מימר".

טז) גמ', אמר רב אידי בר אבין אמר רב עמרם א"ר יצחק א"ר יוחנן משום רבי יוסי הגלילי וכו'. כתב במסורת הש"ס, דצריך לומר רבי יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי, וכן איתא במכות (טו:), ובשבועות (כא:), וביאר בכך מה שכתב רש"י הכא ד"ה רבי יהודה היא, "דהא משתעי לקמן בהא מילתא". והקשו על דבריו הרש"ש, והדברי נחמיה, ונמוקי הגרי"ב, ומראה כהן, דנהי דהגהתו נכונה, אין זו כוונת רש"י, דרש"י לעיל קאי לדעת רבי

בשעת עקימת שפתיו לוקה, אבל בנשבע על העתיד דבעקימת שפתיו לא עביד איסורא, שהרי היה בידו לקיים, עובר אחר כך בשב ואל תעשה גרידא ולכך לא לקי.

כ) רש"י ד"ה לא למעוטי אכלתי ולא אכלתי, בתוה"ד, משום דלהרע או להיטיב כתיב דמשמע להבא וכו'. הקשה **העולת שלמה**, אמאי לא פירש בפשיטות דהא דאמרין למעוטי אכלתי ולא אכלתי היינו משום דהוה לאו שאין בו מעשה, ועיין מה שתירץ. ונלכאורה צריך עיון, דהא רש"י אתי לפרש אמאי מסתבר לגמ' דאתא למעוטי אכלתי ולא אכלתי טפי מנשבע שיאכל ולבסוף לא אכל, וכדאמרין במסקנא, ואין יכול לפרש משום דהוה לאו שאין בו מעשה, דהא תרוייהו לית בהי מעשה, ומשום הכי פירש טעמא אחרינא. (א.ב.א.).

כא) רש"י ד"ה ומאי שנא (השני), דמעט אוכל ולא אוכל **מקרבן** וכו'. כתבו **העולת שלמה**, והחק נתן, דטעות סופר נפלה כאן בדברי רש"י, וצריך להגיה "ממלקות" במקום "מקרבן", דהא ודאי יש קרבן באוכל ולא אכל, דהא "להרע או להיטיב" כתיב, ופשוט דקרבן עולה ויורד יש אף בלא מעשה. וכן **בתוס' ד"ה ומאי שנא**, שהעתיקו לשון רש"י, יש להגיה כן.

כב) תוס' ד"ה ומאי שנא, בתוה"ד, ולא נהירא דאי אמר וכו' כתב **הצאן קדשים**, דקשה להלום דברייהם, דהא אפשר לפרש דכוונת רש"י כפירוש ר"י שהביאו תוס' דנוקמי כרבי ישמעאל. ונלכאורה יש לומר, דתוס' סמכו **ארש"י בשבועות** (כא:), ד"ה **ומאי שנא**, דפירש להדיא דפריך דלמא למעוטי נמי אכלתי ולא אכלתי [דלא ילקה], ותקשי לך. (א.ג.א.).

כג) תוס' ד"ה ומקלל חברו, בתוה"ד, אי נמי מהאי קרא גופיה. כתב **בברכת הזבח**, דצריך לומר דלא היה לתוס' הגירסא **דלקמן** (ד). "אלא אי אמרת מוציא שם שמים לבטלה אזהרתיה מהיכא" דאי לאו הכי יקשה דנימא דכולהו אזהרתיה מהאי קרא גופיה, וסיים דיש לדחות. אבל **הצאן קדשים** כתב, דיש לומר דגרסי לה, ולכך דקדקו **תוס' לקמן** (ד). **בד"ה הא לא מצית**, לפרש, דבמוציא שם שמים לבטלה לא אשכחנא אזהרה **מפורשת**, כיון דבאמת מצאנו אזהרה מגופיה, אלא שאינה מפורשת כהיא ד"לא תקלל חרש". ועיין שם מה שהקשה מסוגיא **דמכות** (יג:). **ובחק נתן.**

כד) בא"ד, שם. הקשה **בחיידושי הגריזי**, מדוע דחקו תוס' ב"אי נמי" דאזהרה הוי מקרא גופיה ד"אם לא תשמור וגו'", ולא ניחא להו בפירוש קמא, דהאזהרה היא מ"לא תקלל חרש", כדאמרין בגמ' "בשלמא מקלל וכו'". ותירץ, על פי מה שהאריך להוכיח, דהמלקות ד"לא תקלל חרש" אינם על גוף הלאו, אלא על ה"ליראה את ה'" דכתיב ביה. ומתחילה סברו דמהני ללקות כיון דאיכא אזהרה ד"לא תקלל", אף דהמלקות הוו על ה"ליראה". אבל באי נמי סברי, דלא סגי בכך כדי ללקות, כיון דהמלקות הם על שאינו ירא, דאינו לאו, ועל כן פירשו דאזהרה מהאי קרא גופיה, דבהאי קרא האזהרה על המלקות משום דאינו ירא.

כה) גמ', ומימר אמר ליה רבי יוחנן לתנא לא תתני ומימר משום דבדיבורו עשה מעשה. כתב **הרמב"ם** (פ"א מתמורה ה"א), דמימר לוקה, ואף על פי שלא עשה מעשה, מפי השמועה למדו דשלשה לאוין לוקין עליהם אף בלא מעשה, והם נשבע ומימר ומקלל חבירו בשם. והקשה **הכסף משנה**, אמאי פסק **כרב דלעיל** (עמוד א'), ולא כר' יוחנן דהכא. והמגיד **משנה** (פי"ג משכירות ה"ב) הקשה עוד, דהרמב"ם (שם) פסק, דלוקין אלאו דחסימה, והיינו משום "דבדיבורו איתעביד מעשה". וכתב, דצריך לומר דהרמב"ם כתב המימרא אף שלא היה צריך, דבאמת חשיב מעשה, ועיין שם. **ובחיידושי הגרע"א** הקשה עליו, דהרמב"ם נקט המימרא אף דלא היה צריך, דהא איירי בהלכות תמורה ומשמע דעיקרו בא ליתן טעם על תמורה, ואגב תמורה, חשיב לאחריני. עוד הקשה, דעל כרחיך הרמב"ם לא פסק כר' יוחנן, דהא כתב שם (ה"ב), דציוור ושותפים לוקים אף דתמורתן אינה תמורה ולא איתעביד מעשה דביבורם, עיין שם שהאריך לתרץ, דהיה לרמב"ם הכרח בדעת רבא דפליג אר' יוחנן. ועיין נמי **בלחם משנה** (שם) שהאריך בביאור הענין. **והברכת הזבח** כתב, דהרמב"ם פסק כרב ולא כר' יוחנן, דהא קיימא לן **בביצה** (ד). דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן, אלא שצריך טעם למה פסק כן.

יהודה משום רבי יוסי הגלילי דסובר בכל התורה דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו, ואילו הכא רבי יהודה מתייחס לדעת רבי יוסי הגלילי דסבר דאין לוקים על לאו שאין בו מעשה. וכוונתו לדעת רבי יהודה דמיייתנין להלן (ד:). ועיין **מכות** (טז:), דפריך דרבי יהודה אדרבי יהודה ומשני הא דירידה הא דרביה. אמנם **לפי מה שהב"ח** (אות ד) הוסיף ברש"י דממילא הוה כעשה מעשה, הכונה לרבי יהודה דאמר דמימר שאני, דלוקין עליו דהוה כעשה מעשה. ועיין **לקמן** (עמוד ב') אות כה, שהבאנו שכן פירש נמי **הצאן קדשים**. ואף, **דברש"י בבא מציעא** (צא:). **ד"ה רבי יהודה היא** פירש דרבי יהודה היינו רבי יהודה דנותר, וכהרש"ש, הכא פירש באופן אחר. וכן משמע מהא דהכא כתב בסתמא "דמשמע בהא מילתא", ולא כדכתב שם. ועיין **מהרש"א קידושין** (מד:). דכן דרכו של רש"י, לפרש במקום זה כך ובמקום אחר כפירוש שני. **ובמלאכת חושב תירץ**, על פי מה שכתבו בספר **הכריתות** (לשון לימודים שענר ג' סימן עט) **ובקיצור כללי הגמרא** (שנדפס בסוף מסכת ברכות, סוד"ה על הרוב), דכל היכא דאיכא אמר בשם פלוני, **חלוק היה** בדבר. ומלישנא דאמר **משום** רבי יוסי הגלילי מוכח דרבי יהודה פליג על רבי יוסי הגלילי, וסבר דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. והא דלא פירש רש"י דקאי אדרבי יהודה דנותר משום דהוה ליה להש"ס לאתווי הכא.

יז) גמ', אף המקדים תרומה לביכורים. כתב **רבינו גרשום**, לא במפריש קמייירי, דהיינו מעשה שהקדיש תרומה, אלא כגון שנתן עינו בצד זה לשם תרומה. וכתב **בחיידושי הגריזי**, דמשמע מדבריו דאף מפריש חשיב דבדיבורו איתעביד מעשה, ודוקא על ידי מחשבה לא חשיב דעבד מעשה, וסיים בצריך עיון. נדהיינו דממה נפשך, אם מה שחלה התרומה חשיב דאיתעביד מעשה, אם כן מה לי עשה כן בהפרשה או במחשבה.

דף ג ע"ב

יח) רש"י ד"ה משום דהוה התראת ספק, בתוה"ד, יכול לומר אין לי בית מיחוש בהתראה זו דאכתי יש לי שהות וכו'. דאי אתרו ביה הוזהר כן שתאכל וכו'. והקשה **בחיידושי הגריזי**, דאפילו נימא דהתראת ספק שמה התראה מכל מקום עדיין לא עבר על הלאו ועל מה חלה ההתראה. וכתב, דנראה מזה דלמאן דאמר שמה התראה, הא נמי מיחשב התראה, משום שאם עבר על הלאו הוה ההתראה בזמן העבירה. אבל הקשה, הא בגוונא שההתראה היתה בסוף היום, ותוך כדי דיבור לעבירה, לא שייך לומר שכוח הייתי, ואין לומר דבהאי גונא חייב, דהא סתמא אמרינן דפטור. וכתב דלולי פירוש רש"י היה אפשר לפרש, דכיון דכל זמן ביום הוא ספק, דהא אם יאכל לבסוף הרי למפרע לא עבר, הרי שבכל היום הוה ספק עבירה, ואפילו בסוף היום כיון שאי אפשר לצמצם, אם כן על כרחיך יש רגע שהוא פנוי, אם כן שוב הוה התראת ספק, ולא דמי להכה את זה וחזר והכה את זה, דיש הכאה של איסור ולא אכפת לן אם קדמה לה הכאה של פטור. ועיין **רש"י שבועות** (כא:). **ד"ה התראת ספק** דכתב, דאין המתרה יכול לכיון שיעבור היום בתוך כדי דיבור של התראה. וכתב **באילת השחר** (שם), דצריך לומר דהתרה בו בכל הזמן המסופק פעם אחר פעם, ואף דבאחת מן ההתראות עבר תוך כדי דיבור, מכל מקום פטור דכל התראה הוה ספק אם עובר בה אי לאו.

יט) גמ', בפירוש ריבתה תורה, שקר דומה לשוא מה שוא לשעבר אף שקר לשעבר. כתב **בחיידושי הגריזי**, דיש להסתפק אי מאי דבעינן לשעבר היינו שחייב רק על מעשה השבועה, לאפוקי אוכל ולא אכל דלא שייך לחייבו על מעשה השבועה, אלא על עבירת השבועה ובה אין מעשה. או ד"מה שוא לשעבר" היינו שהוא שוא בשעת שבועתו, דדוקא בהאי גונא לוקה, אבל אם לא נהיה שוא עד אחר שבועתו לא לקי. וכן הוכיח מדברי **הרמב"ם** (פ"ה משבועות ה"א וה"ב), וכן משמעות דברי **רש"י בד"ה מה שבועת שוא**. וכתב **הרמב"ם** (פ"ד משבועות ה"ב והכ"א), ומפני מה לוקה אם נשבע שאכל והוא לא אכל או שלא אכל והוא אכל ואף על פי שלא עשה מעשה, מפני שבשעת שבועתו לשקר נשבע, אבל אם נשבע שיעשה ולא עשה אינה שבועת שקר משעת שבועה. וביאר **בשו"ת מהרי"ק** (שורש קלד), דבנשבע חידשה תורה דעקימת שפתיו הוה מעשה, ולכך דוקא בנשבע על העבר דעושה איסור

הדרק היומיומי

מסכת תמורה דף ג - דף ד

כה שבט - כו שבט התשע"ב

שלקה הרי הוא כאחיק"ך ולכך לא ילקה. עוד תירץ, דהכי מקשינן, שמהא אמה דלקי במקלל חבירו אינו אלא אמה שהוציא שם שמים לבטלה, אבל אמה שציער לחבריה איכא עונש אחר, ואם כן תקשי אמאי אמרינן דמקלל חבירו בשם לוקה, הא הוה לן לומר דמוציא שם שמים לבטלה לוקה. ועיין רש"י ד"ה דהיבא דכתב, "ואף על גב דלקה" וכתבו בהערות הגרי"ש אלישיב ובשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק, דשיטת רש"י דמקשינן דילקה אלא דלא תסגי ליה במלקות. ושמה יש לפרש דכוונת רש"י, דמקשינן דכיון דאם ילקה לא תסגי ליה אם כן שלא ילקה כלל, והגרי"ש אלישיב כתב עוד, דיש לפרש עוד טעם לומר שלא ילקה כלל על פי המהרש"א בסנהדרין (סג.), בטעמא דאין עונשין מן הדין, דשמה לא סגי ליה בעונש הקל.

דף ד ע"א

(א) רש"י ד"ה לא תקלל חרש, דמשמע בין קללה סתם בין קללה שבשם וכו'. העיר הרש"ש, דבשבועות (לה). תנן, המקלל עצמו וחבירו בכלן עובר בלא תעשה. ומשמע, דבלא שם או כינוי אינו עובר. ותמה, מהיכין ילפי דבעינן דוקא שם או כינוי, דאי מן "בנקבו שם" אם כן לרבנן דרבי מאיר ניבעי שם המיוחד דוקא כמו במקלל אביו (שם), והא איתא (שם לו.), דדברי הכל אף בכינוי. וכתב בהערות הגרי"ש אלישיב, דכוונת רש"י "קללה סתם" היינו בכינוי.

(ב) בא"ד, וילפינן בסנהדרין בפרק ארבע מיתות גזרה שוה מהאי קרא וכו'. העירו הרש"ש והחק נתן, דהתם לא נזכר גזרה שוה אלא בנין אב. (ג) בא"ד, וכתב גבי נשיא ונשיא בעמך לא תאור וכי היכי דהתם ליכא אלא מלקות גרידתא וכו'. הקשו הרש"ש, והחק נתן, מהיכא פסיקא ליה דבנשיא ליכא אלא מלקות גרידא, דילמא בנשיא נמי כיון דקעביד תרתי לא תיסגי ליה במלקות, דהא אינו חייב על קללת נשיא אלא אם קללו בשם, והניחו בקושיא. ועיין מה שכתב העולת שלמה, ובהערות הגרי"ש אלישיב, ובשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק.

(ד) גמ', ואי אמרת בשלמא לקלל את חבירו וכו'. כתב בגליון הנמ' דרש"י גרס "ואי בעית אימא" וכן הוא ברש"י, וכתב החק נתן, דגירסא זו היא דוקא לפירוש ר' יוסי ב"ר מנחם, שהביא רש"י בד"ה לא תקלל חרש. אבל לפירוש רש"י גופיה לא גרסינן לה אלא "ואי אמרת בשלמא" דכולה חד שינויא הוא. וכן גרס הב"ח (אות א), ברש"י, [דרש"י סיים כבר את פירוש ר' מנחם וחזר לפירוש דידה].

(ה) גמ', שם. ביאר בשיטה מקובצת (אות ב) לגירסה ד"ואי בעית אימא", דהנפקא מינה בין הטעמים, דלשינויא קמא לוקין על אזהרת עשה אם יש בו מעשה. [ופליגא אדרבי אבין במנחות (לו:), דאמר דאין לוקין אלא על "השמר פן ואל", ועיין שם].

(ו) גמ', מאי טעמא דרבי יוסי ברבי חנינא אמר קרא מלאתך ודמעך וכו'. כתב השפת אמת, דאכתי בהאי קרא אין ראייה למלקות, ועל כרחך צריך לומר דטעמא דלקי משום דבדיבורא איתעביד מעשה, והא דאמרינן "מאי טעמא אינו טעם להא דלקי אלא מנלן לעיקר הלאו. וצ"ע דבשיטה מקובצת (אות ה) כתב, דלא גרסינן ליה, ורש"י נמי לא גריס ליה. אבל המראה כהן פירש, ד"מאי טעמא" הוא טעם להא דלקי, ונפקא ליה מסמוכין, דכתיב "ונשיא בעמך לא תאור מלאתך ודמעך לא תאור וגו'", מה להלן בנשיא הוה לאו שאין בו מעשה ולוקה כדלעיל, אף מקדים תרומה לביכורים לוקה. וכתב, דאפשר דהוה היקש גמור.

(ז) גמ', מלאה אלו ביכורים. פירש רש"י ד"ה אלו ביכורים, דלהכי קרי ליה מלאה משום דלאחר שנתמלאה התבואה ונגמרה מלאכתה הוקבעה לביכורים. והקשה בחידושי הגרי"ז, דאיתא בביכורים (פ"ג מ"א), יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה וכו' קושרו בגמי ואומר הרי אלו ביכורים. וכתבו הר"ש, והרמב"ם בפירוש המשניות (שם), דרבנן סברי דדוקא בשעת הבאה בעינן פרי, אבל בשעת הפרשה סגי אפילו בבוסר ופגין. ועוד הקשה אלשונו "הוקבעה לביכורים", הא לכאורה לא שייך קביעות במידי שאינו טבל. ותירץ, דאף דמהני "הפרשה" בעודו מחובר או בוסר, מכל מקום

והצאן קדשים תירץ, דהרמב"ם סובר דמתניתין אשמועינן דלקי אף דהוי לאו שאין בו מעשה, והיינו האי דקא משני לעיל (ג). הא מני רבי יהודה היא, דהיינו רבי יהודה משמיה דרבי יוסי הגלילי, וכדפירש רש"י (שם) ד"ה רבי יהודה היא (עייין לעיל שם אות טז), ולפי זה סתם לן תנא כרב דמימר לא חשיב מעשה ולכך פסק כרב. ועיין בחיבת הקודש, ובחידושי הגרי"ז, ומה שהביא לתרץ בשם הגר"ח.

(כז) גמ', אימר אפילו שבועת אמת וכו'. כתב בברכת הזבח, דמסוגיין מבואר דמותר ליטבע שבועת אמת, ואינו חייב מלקות כשנשבע, אבל לא משמע שיהא מצוה להשבע באמת. אבל רש"י בפירוש התורה (דברים ו, יג). ועיין עוד שם י, כ) כתב, דהוא מצות עשה. והשיגו הרמב"ן (שם), ועיין בפירוש רבינו אליהו מזרחי (שם). והעיר עליו הצאן קדשים, דרש"י לא פירש דמצוה ליטבע, אלא כתב, דלאחר שיהיה כך כל המדות הללו אז בשמו תשבע, שמתוך שאתה ירא את שמו אתה זהיר בשבועתך, ואם לאו לא תשבע, וכן כתב הרא"ם דרש"י לא סבר דמצוה להשבע, אמנם הרמב"ם (פ"א משבועות ה"א), אית ליה דמצוה ליטבע. ועיין לקמן אות ל.

(כז) גמ', אמר קרא אם לא תשמור וכו'. לכאורה צריך עיון, למסקנא אמאי לא ילפינן מהאי קרא דהנשבע לשקר לקי, ואיצטריך קרא ד"לא ינקה ה'", הרי נשבע בשם לשקר וכולל בהאי עונש, ואזהרתיה מ"לא תשבע בשמי לשקר". (א.ל.). ועיין יפה עינים.

(כח) גמ', אימר הני מילי לפייס את חבירו וכו'. פירש רש"י ד"ה לפייס חבירו, שלא יהא תובעו ממון אבל מילקא לילקי הואיל והביא עצמו לידי שבועה. בפשטות יש לפרש, דהיה לו לשלם כדי לימנע מהשבועה, ועל כן לוקה. ורבינו גרשום כתב, דכוונת הגמ' דנימא דעדיף לשלם ממון, ואם לא רצה ממון אלא שבועה ישבע לו. והעיר בהערות הגרי"ש אלישיב, איך יכול התובע לומר שרוצה שבועה ולא ממון. ובשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק הקשה, האיך שייך להלקותו, הא לא שייך התראה, עיין שם. ובגליון הגמ' הביא, דהרמב"ן בספר המצוות (עשה ז) פירש דמילקא לקי היינו, כשישבע מעצמו שבועת ביטוי. [ואפשר דאף כוונת רש"י כן, וצריך עיון].

(כט) גמ', מי גרע מקלל את חבירו בשם ממוציא שם שמים לבטלה. עיין באות כד מה שהבאנו בשם הגרי"ז. ולפי זה ביאר הא דמקשינן הכא, דכיון דבקרא ד"אם לא תשמור" חלות המלקות על שאינו ירא, אם כן מקלל ומוציא שם שמים לבטלה חד דינא הם, כיון דאינו ירא, ואין צריך לומר משום דמקלל מוציא שם שמים לבטלה, אלא כיון דנתחדש מלקות על "אינו ירא", ליכא נפקא מינה מה שם הלאו.

(ל) גמ', מנין שנשבעין לקיים את המצות וכו'. עיין לעיל אות כו. כתב הרמב"ם בספר המצוות (עשה ז), המצוה השביעית שצונו להשבע בשמו יתעלה כשנצטרך לקיים דבר מן הדברים או להכחישו וכו', והנה אמרו בתמורה, מנין שנשבעין לקיים את המצוה שנאמר "ובשמו תשבע". והרמב"ן (בהשגות שם) השיג עליו, וכתב דאין השבועה מצוה אלא רשות, וה דתמורה על דרך הויכוח הוא והקושיא, שהיו חוקרים אם נאסור שבועת אמת בשמו יתברך, עיין שם שהאריך בביאור השקלא וטריא דסוגיין. וכתב המגילת אסתר, שהרמב"ם פירש, דמקשינן אימא דילקה על שבועת אמת משום דמוציא שם שמים לבטלה, ומשני דבהדיא כתיב דמותרת, ומקשינן דלמא דוקא לפייס חבירו אבל מלקא לקי, ומשנינן דכתיב "ובשמו תשבע" ומשמעו מצוה, ומאחר שהיא מצוה ודאי אין לוקין עליה, ואי אפשר לפרש דהגמ' לא מייתי מקרא ד"בשמו תשבע" אלא דהוה רשות ומותר ליטבע, דאם כן הדרא קושיא לדוכתה, דשמה הרשות הוא דוקא לפייס חבירו, אבל בלאו הכי ילקה עליה. ועיין שם שהאריך לדחות דברי הרמב"ן וליישב ראיותיו.

(לא) גמ', אבל מקלל חבירו בשם כיון דקעביד תרתי וכו' לא תיסגי ליה במלקות. הקשה השיטה מקובצת (אות יח), דאפילו נימא דלא תיסגי ליה במלקות, מכל מקום מה קושיית הגמ' אמימרא דלעיל דמקלל חבירו לקי, הא לא אמרו דסגי במלקות, ובאמת אפשר דיש לו עוד עונש. ותירץ, דהכי קא מקשינן דשמה לא סגי ליה במלקות, ואף אחר שילקה לא קרינן ביה "כיון

הדרגת היוזמי

מסכת תמורה דף ד

כו שבט התשע"ב

הכרי בצפוניו או בדרומו, דכיון דציין מקום מהני, כמבואר בתרומות (פ"ג מ"ה), וברמב"ם (פ"ג מתרומות ה"ח). ועיין עוד משמר הלוי.

(יג) גמ', מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה קרא את השם. כתב הרמב"ם (פ"ז ממעשר הי"ב), דבהאי גונא קרא שם וכבר קבע מעשרותיהן בהן, ומציא המעשרות שלהם ואינו יכול להוציא עליהם מעשרות ממקום אחר. וכתב בחידושי הגרי"ז, דמבואר מדבריו דלעולם אכתי צריך להפריש, ולא חל אלא קריאת שם שמחיבו לעשר משם ולא ממקום אחר. וביאר, דהיינו לשיטתו (פ"ג מתרומות ה"ח), גבי מפריש בצפוניו או בדרומו דצריך להפריש משם, דהיינו דהוה תערובת תרומה. ולשיטתו מדוייק לשון מתניתין, דגבי מעשר של זו בוז תנן "ראשונה מעושרת" דהוה מעשר גמור, אבל בגוונא דמעשרותיהם מעשר כלכלה בחברתה לא תנן דמעושרת, אלא ד"קרא את השם".

(טו) גמ', קרא את השם. וכתב הרמב"ם (פ"ז ממעשר הי"ג), כיצד מעשרן מוציא מעשר שתייהן מאחת מהן, או מעשר כל אחת מהן ממנה אם היו שוות, ואם היתה אחת גדולה מחברתה מפריש מן הקטנה מעשר הגדולה ומן הגדולה מעשר הקטנה. והקשה בחידושי הגרי"ז, דכיון דמבואר ברמב"ם דאין כונת המפריש דוקא כל אחת מחברתה, אם כן לא ציין מקום כלל, ואיך חל קריאת שם, הא כתב הרמב"ם שם גבי תרומת הכרי בצפוניו או בדרומו, דאם לא ציין מקום, לא אמר כלום. עוד הקשה, כיון דבשוות יכול להפריש שתי המעשרות מאחת, אמאי באחת גדולה ואחת קטנה אין יכול. ועיין שם.

(טז) גמ', מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה. כתב הרמב"ם בפירושו המשניות דמאי (פ"א מ"ד). דכשהקדים מעשר שני, כשחוזר ומפריש מעשר ראשון, צריך להפריש גם על המעשר שני.

(יז) רש"י ד"ה מפני שהקדים, דמעיקרא מקמי דאמר של זו בוז וכו'. כתב הצאנ קדשים, דרש"י אתא לתרץ בלך דלא תיקשי דאם כן אין לדבר סוף, דכשהפריש מעשרותיו מכרי אחד ואחר כך מכרי השני, נמצא מקדים מעשר שני של כרי הראשון למעשר ראשון של כרי השני, וכי צותה התורה להפריש כל מעשרותיו בכרי אחד ובפעם אחת, ואהא כתב רש"י, דשאני הכא, כיון דאמר של זו בוז נעשו שניהם ככרי אחד. נהלכך, אף דמפריש אכרי ראשון שכבר הפריש עליו מעשר ראשון, מכל מקום חשיב מקדים מעשר שני לראשון כיון דהוה בכרי אחד.

דף ד ע"ב

(יח) גמ', אפטורא קאי. כתב בהגהות הגר"א (אות א), אף על גב דיש בו מעשה דבדיבורו איתעביד מעשה. וכתב בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק, דאף דהברייתא [לעיל (ג)] סברה דהא דבדיבורו איתעביד מעשה לא משוי ליה לאו שיש בו מעשה, דהא תני מימר, מכל מקום סוגיין אולא כרבי יוחנן דאמר לא תתני מימר, וכן מוכח מהא דפריך להלן "ומאי שנא ממיר דלקי" וכו'.

(יט) גמ', מקדים תרומה לביכורים נמי לילקי משום דבדיבורו איתעביד מעשה. הקשה בשיטה מקובצת (אות א), דתרומה מהני אף במחשבה. ותירץ, דמכל מקום על ידי מחשבה איתעביד מעשה. וכתב בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק, דכן מבואר ברמב"ם (פ"א מאיסורי מזבח ה"א), ובלחם משנה שם. אבל כתב, דבתוס' בבא מציעא (צ:), ד"ה רבי יוחנן משמע, דאין לוקה אלא היכא דבדיבורא איתעביד מעשה, ולא סגי במחשבה דעבדה מעשה, דתרתני בעינן, דיבור, ודעביד מעשה.

(כ) גמ', שאני התם דלאו הניתק לעשה הוא. הקשה בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק, אם זה הטעם דלא לקי אמקדים תרומה לביכורים, מאי שייטא לדיני לאו שאין בו מעשה. ואם בא לומר דאף ניתק לעשה אין לוקין, אם כן שיאמר להדיא את הכלל דלאו שניתק לעשה אין לוקין, וכי היכי דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו.

(כא) תוס' ד"ה וכל לאו הניתק לעשה, ואם תאמר וכי תעלה על דעתיה דאביי וכו'. תירץ השפת אמת, דאביי סבר דלא חשיב ניתק לעשה אלא בעשה שלא היה קודם הלאו, כגון נותר, דכשנעשה נותר נולדה מצות

החפצא דביכורים לא הוה אלא בתלוש ובגמר מלאכה. וכעין מה שסיד הגר"ח, דמפרישין חלה בשעת נתנית מים, אף דהחפצא המחוייב בחלה אינו אלא משעת לגול דהוה עיסה. והביא דעת רבי שמעון בביכורים (פ"ג מ"א), דצריך לחזור ולקרות שם ביכורים משתלשן. וביאר, דסבירא ליה דבעינן קביעת החפצא דביכורים בשעת הפרשה. אמנם בהערות הגרי"ש אלישיב כתב, שהוא טעות סופר ויש למחקו, וכן כתב רש"י בפירושו התורה (שמות כב כח), לא כתב אלא "כשתתמלא תבואתך להתבשל".

(כז) גמ', ודמעך אלו תרומה. פירש רש"י ד"ה זו תרומה, ולפי שהיא מדמעת ועולה באחד ומאה מפיך לה קרא בלשון דימוע. והקשה בהגהות הגר"א (אות ג), דביכורים נמי מדמע עד אחד ומאה. וכתב בחידושי הגרי"ז, דיש ליישב אליבא דרבי שמעון בביכורים (פ"ג מ"א) דאמר דהמפריש ביכורים במחובר חוזר וקורא להם שם בתלוש. ואמרין בירושלמי דביכורים (פ"ג ה"א) דלרבי שמעון אם לא קרא שם בתלוש אינו מדמע. וביאר, דההפרשה במחובר חלה אף לרבי שמעון לגבי הלאו דלא לאחר ביכורים לתרומה, ומה שמפריש שוב בתלוש היינו כדי שיחול עליו דיני ביכורים, ומעתה כיון שאמרה תורה "מלאתך ודמעך לא תאחר", משכחת דאינה מדמעת כגון שהפריש במחובר לרבי שמעון. עוד תירץ, דאף לרבנן אין ביכורים מדמע עד שיראה פני הבית, דהא איתא במכות (יט.), דמקצתן בחוץ שבחוץ הרי הן כחולין לכל דבריהם.

(ט) תוס' ד"ה מלאתך, בתוה"ד, וה"ר משה מפונטיזא פירש דלכך קרי לתרומה דמע לפי שנוהגת בלח. כתב הרש"ש, דלפי זה מה שנאמר בעלמא "מדומע", פירושו שעושה את החולין דמע דהיינו תרומה. וכתב, דשוב מצא כן בתוס' יו"ט תרומות (פ"ג מ"א), בשם הרמב"ם.

(י) תוס' ד"ה היו לפניו, בתוה"ד, ובדמאי מיירי מדלא קמפריש תרומה. הקשה החק נתן, אי בדמאי איירי, איך אמר דלוקה הא דמאי דרבנן הוא. ותירץ, דהכי קאמר, אי הוה ענין זה בטבל ודאי היה לוקה. אבל היפה עינים, והרש"ש, הקשו עוד על תוס', דבירושלמי דמאי (פ"א ה"ד) מבואר, דבדמאי אין לחוש להקדמת מעשר שני לראשון, ואם כן על כרחך דאיירי הכא בטבל ודאי. וכן הקשה השפת אמת. וכתב, דנהי דפליגי בה רבי יוחנן וריש לקיש שם, מכל מקום בדמאי לא שייך "לוקה". עוד הקשה, דבכל הפרק שם תני "טבל", ובסיפא קאמר "היה דמאי", אם כן מוכח דטבל דקאמר לאו דמאי הוא.

(יא) בא"ד, מדלא קמפריש תרומה. אבל הרא"ש בדמאי (פ"ז מ"ו אות יב) פירש, דהא דלא איירי בתרומה, כיון דדרך להפרישה מיד בשעת הגורן. וכן כתבו תוס' בקידושין (כו.), ד"ה מעשה (הנמשך מדף כו:), אמילתא אחריתא. ועיין עוד ברכת הזבח.

(יב) גמ', של זו בוז הראשונה מעושרת והשניה אינה מעושרת. כתב הר"ש דמאי (פ"ז מ"ו), דבירושלמי מוקי לה כרבי מאיר דסבר לקמן (כה): דתפוס לשון ראשון, אבל לרבי יוסי דסבר התם דאף בגמר דבריו אדם נתפס, אם כן הוי כאילו מעשר כלכלה בחברתה ושתייהם מעושרות. וכתב בברכת הזבח, דמהרמב"ם מוכח דלא פסק כהירושלמי, דהא פסק (פ"ב מתרומה ה"ד) כרבי יוסי. ופסק נמי (פ"ז ממעשר הי"א), להאי דינא דשל זו בוז הראשונה מעושרת והשניה לא. וביאר, דהרמב"ם סבר דאתיא שפיר כרבי יוסי, דלא אמר רבי יוסי בגמר דבריו אדם נתפס אלא בגוונא ד"תמורת עולה תמורת שלמים", דאין יכול לומר שתייהם כאחד, דאי הוה אמר תמורת עולה ושלמים הוה פלגא הכי ופלגא הכי כדאיתא בובחים (ל:), אבל הכא דהוה מצי לומר שתייהם מעושרות זו על זו, והוה חייל, ומדלא אמר כן על כרחך רצונו לעשר זו אחר זו, הלכך שניה אינה מעושרת. ועיין בצאנ קדשים, שתירץ באופן אחר.

(יג) רש"י ד"ה מעשר של זו בוז, בתוה"ד, וכדאמרין גבי חבית יין שאני עתיד להפריש וכו' מיחל ושותה וכו' וכל שכן הכא וכו'. ביאר בחידושי הגרי"ז, דכיון דהווי בשני כלים, בודאי אין לחוש ששותה התרומה. אבל הקשה, אמאי מדמה לה רש"י לדין חבית, הא התם הוא חידוש דיש ברירה משום דתלה בעתיד להפריש, אבל הכא אין צריך לזה, אלא הוה כאומר תרומת

ופריך, דכי היכי דאמרינן דאם הלאו שוה בכל והעשה אינה שוה בכל, נתבטל העשה ללאו ולא עקרה ליה, אף היכא דיכול לקיים העשה, כגון מימר, הוא הדין איפכא דאם העשה שוה בכל והלאו אינו שוה בכל, נתבטל הלאו נגד העשה ולא ילקו עליו, אף במקום דלא היה ניתק לעשה, כיון דכמאן דליתא דמי, ומעתה פריך אמאי לוקה באונס. ועיין עוד בתפארת שאול.

כז) בא"ד, שם. עיין באות הקודמת. וכתב **הצאן קדשים**, דהלישנא אחרינא דרש"י, דהלא תעשה ד"לא יוכל לשלחה" אינו בשוה בכל, היינו כפירוש **רש"י במכות (טו.)** ד"ה אלא אמר רבא, ד"כל ימיו" קאי א"לא יוכל לשלחה", ואם כן לא שוה בכהנים, דאם שלחו אין יכולים להחזיר. אבל לפירוש **רש"י בפסחים (סד.)** ד"ה נתקו לעשה, בסוף הדיבור, ד"כל ימיו" קאי א"לו תהיה לאשה", אם כן העשה אינו שוה בכל והלאו שוה בכל ושפיר לקי. ולא שייך הלישנא אחרינא. וכתב דלכך פירש רש"י ב' פירושים להנך ב' גירסאות, ובכך נתיישבה קושית **התוס' במכות (שם)** ד"ה כל ימיו. ונתבטל שם הביאו פירוש רש"י דפסחים בשם רש"י בעשרה יוחסין, ועיין שם בהגהות רז"ו מבאסקוויץ].

כח) תוס' ד"ה ורבי יעקב, ואם תאמר הא איצטריך וכו'. ו**בשיטה מקובצת** (אות כז) תירץ, דפשיטא דכל נותר בשריפה מ"ושרפת את הנותר באש" דכתיב **בשמות (כט, לד)** גבי מילואים. ונכדאיתא **בזבחים (צח.)**, דמקרא דמילואים דמותריהם בשריפה, ילפינן לכל הקדשים בהיקשא דהוקשו כל הקרבנות זה לזה, ולכאורה צריך עיון מאי קשיא לתוס' דבעינן קרא לשריפה דנותר דפסח, הא ילפינן כל הקרבנות מהדדי, ואף פסח בכלל כמבואר (שם ז:). **(א.ב.)**. ו**התמורת תורה והשפת אמת** תירצו קושית תוס', דנותר בשריפה מדכתיב בקרא "וכל חטאת וכו' בקודש באש תשרף" דרשינן מינה **בפסחים (פב:)**, כל שבקודש בשריפה. ו**בהערה (פט)** בשולי הדרך **מהגרי"מ בירדמן** הקשה אתירוצו השיטה מקובצת, הא האי קרא ד"ושרפת את הנותר באש" איירי במלואים דהוו קדשי קדשים אכתי פסח מנלן. אבל לתירוץ השפת אמת אתי שפיר, עיין שם מה שפירש. ויש להעיר, דלפי מה שפירשנו דכוונת השיטה מקובצת להיקש **דזבחים (צח.)**, אם כן אין מקום להקשות דשמא דוקא קדשי קדשים, דהא היקשא הוא ואין משיבין על ההיקש. **(א.ב.)**.

כט) גמ', ואמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה מאי טעמא אמר קרא והנותר ממנו וכו'. העיר **השפת אמת**, דהתנא קאמר שאין דוחין את יום טוב, ולטעמיה דחזקיה הוא "גזירת הכתוב", ואם כן אפילו נפל בעצמו על האש ביום טוב, לכאורה יצטרך להסירו עד בוקר שני. ותירץ, דמסתברא לחכמים דטעם הכתוב משום דחיית יום טוב. ונאף דקיימא לן דלא דרשינן טעמא דקרא, מכל מקום הכא מילתא דתמיה היא אמאי אמרה תורה לדחותו לבוקר שני, ובהאי גונא כתב **המרדכי בבבא קמא (רמו קלח)**, דרשינן טעמא דקרא. **(א.ב.)**.

ל) גמ', רבא אמר לא מהני מידי. **בחידושי הגרי"ז** חקר בדין "אי עביד לא מהני", אם הוא משום דכשנאמר "לא תעביד" הכוונה שגם לא יחול, או שהוא דין בפני עצמו, שאי אפשר לעשות חלות נגד רצון התורה. וכתב, דמשמעות הסוגיא כצד א'. אבל מקושת **התוס' ד"ה רבא**, דבצורם און בכור נימא אי עביד לא מהני לא משמע כן, דהרי ההיתר דבכור בעל מום אינו שייך לאיסור מטיל מום בקרבן, דהאיסור הוא לפוסלו ממזבח, ואי אפשר לומר דבכך כיונה התורה לומר שלא יהא היתר בבכור בעל מום. וכן עיין **בשו"ת הגרע"א (קמא קכט)**, ותנינא קמח) שכתב, "דאי עביד לא מהני" אינו אלא בדבר פרטי כגון תמורה, פדיון בכור וחרמים, דיש לפרש דכונת הקרא לומר דלא מהני, אבל במקום שנאמר איסור כללי שאי אפשר לפרש כן, כגון בשבת שנאמר בה "לא תעשה כל מלאכה" דאי אפשר לפרש דהיינו שלא יהא לו כח לעשות מלאכה, דודאי אם יטע כרם יהא נטוע, לא אמרינן שלא יחול המעשה, כיון דאין כן פשוטו של מקרא, ומשום הכי הקונה קנין בשבת ושוחט בשבת מהני. אבל כתב, **דמתוס' לקמן (ו.)**, ד"ה והשתא, דהקשו דהנשבע שלא לגרש את אשתו לא יהני לרבא, מבואר דלא סבירא להו כן, דהא הלאו ד"לא יחל" בודאי כוחו יפה לעבור עליו בכמה ענינים,

השריפה. אבל במקדים תרומה לביכורים, דמצוה דביכורים היתה כבר קודם שהקדים התרומה, לא חשיב ניתק לעשה, דסבר להוכיח כן מתמורה, דאף התם העשה שתהא הראשונה קדושה היה גם קודם שהמיר.

כב) בא"ד, ואומר ר"י דפשיט ליה לאביי בשילוח הקן ונותר ואונס דסמיכי עשה ידיהו וכו'. הקשה **בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויצקי**, הא בהמשך הדיבור כתבו גבי גזל, דאף דלא סמיך, מכל מקום חשיב ניתק לעשה כיון דאי אפשר לקיים עשה דהשבה, אי לא עבר אלאו דלא תגזול, ואם כן אף בנותר אמאי הוצרכו לומר משום דסמיך, הא אי אפשר לקיים עשה דשריפה אם לא עבר אלאו דלא תותירו. ותירץ, דבגזילה העשה הוי ממש מענין הלאו, ואף על גב דלא סמיך, על כרחך דהוא תיקון הלאו, אבל בנותר היה אפשר לומר דאינו תיקון הלאו, דהא הלאו אינו מה שעשה הבשר לנותר, אלא לא להותיר, ואם כן אפשר דהעשה הוא דין חדש לשרוף קדשים שנתותרו, ולכך כתבו תוס' דסמיך עשה ידיהו, והיא ראייה דהוה תיקון הלאו ואינו עשה בפני עצמו.

כג) בא"ד, מיהו מדמה מילתא למילתא. וצריך ביאור מה שייכות יש ביניהם. וביאר **הקהילות יעקב (סימן ד)**, דאפשר לבאר בב' דרכים מה שאין לוקין א"לאו הניתק לעשה", א. דהעשה אתי לנתק הלאו ממלקות ולומר דדינו שיקיים העשה. ב. כיון דיש בלאו עשה, אינו דומה ל"לאו דחסימה" דילפינן מיניה מלקות. וב' צדדים אלו נתבאר בגמ' **במכות (טו.)**, בסוגיא ד"לאו שקדמו עשה" [דהיינו שאפשר לקיים העשה קודם הלאו], דלמאי דסבירא לן דאין לוקין עליו אמרו שם בגמ' "דלא דמי ללאו דחסימה", ולמאן דאמר דלוקין עליו, אמרו "דלא דמי ללאו הניתק לעשה", דעשה לנתוקי לאו הוא דאתא. ובהא תלויות ב' הסברות שכתבו התוס', דאי סבירא לן דאין לוקין עליו משום דעשה לנתוקי ללאו אתא, יש לומר דהיינו דוקא כשהעשה סמוך ללאו, דרשינן העשה דקאי על עונש הלאו. וכן אם העשה אינו קיום מצוה בידים, ליכא למימר שהוא תקנתו שיקיים העשה ויתכפר, ועוד, דהעשה בתמורה אינו מצוה אלא דין, ולכך לוקה עליה. אבל אם הסברא לפטור משום "דלא דמי ללאו דחסימה", כל שיש בו עשה אין לוקין, אפילו אם אינו סמוך, ואפילו אם אין מקיים העשה בידים. ולכאורה לדבריו הגמ' הכא דסברה דמקדים תרומה לביכורים הוי "לאו הניתק לעשה", הוא הדין דאין לוקין א"לאו שקדמו עשה", דתליא הא בהא, ועיין **שיטה מקובצת (אות ב')**.

כד) גמ', ולא אתי חר עשה ועקר תרי לאוי. כתב **הרמב"ם (פ"א מתמורה ה"א)**, דהא דלוקין אלאו דתמורה אף דניתק לעשה, היינו משום שיש בה עשה ושני לאוין, ועוד, שאין לאו שבה שווה לעשה, שהציבור והשותפין אין עושין תמורה אם המירו. וכתב **המהר"י קורקוס**, דלדעת הרמב"ם, קושית הגמ' ממימר, משום דבמימר הלאו אינו שוה לעשה, דהעשה אינו קיים בציבור, וכן במקדים תרומה לביכורים העשה הוא רק בתרומה ומעשר ולא בביכורים ותרומה. ו**הגרע"א (על הרמב"ם שם)** הקשה מנותר בפסח, שאשה אסורה בלאו, ואינה מצווה בעשה, ואפילו הכי נקרא לאו הניתק לעשה, אלא הוכיח כדברי **התומים (סימן צו סק"ז)**, דהאי כללא שכתב הרמב"ם אינו אלא בתמורה דאינו מקיים העשה בידים, אבל אם מקיים העשה בידים אין צריך שהעשה ינתק את כל הלאו.

כה) רש"י ד"ה שאני כהנים דטעמא אחרינא, בתוה"ד, לישנא אחרינא וכו' משום דהוי מימר לאו ששוה בכל וכו'. ביאר **העולת שלמה**, דכוונתו כמו שפירש **רבינו גרשום**, דלאו דממיר שוה בכל, והעשה אינה שוה בכל, דאין הציבור והשותפים עושין תמורה, ולכך לא חשיב לאו הניתק לעשה.

כו) בא"ד, ופריך והרי אונס וכו' דהשתא לא הוי לאו ידידיה וכו'. כתב **בהגהות הגר"א (אות ג')**, לא ידעתי להולמו. ו**בעולת שלמה** כתב, דמתוך פירוש **רבינו גרשום** יש ללמוד כונת רש"י, דסבירא ליה דהעשה ד"לו תהיה לאשה" קאי אף קודם גירושין, כמבואר **במכות (טו.)**, והלאו ד"לא יוכל לשלחה כל ימיו" אינו שוה בכל, כדמסיק (שם) דכל ימיו בעמוד והחזר קאי, דהיינו דלא ישלחנה שילוח לכל ימיו אלא יחזירנה, ואינו שייך בכהן, ואף דעיקר הלאו שייך אף בכהן, מכל מקום אין כל הלאו שוה בכל אלא חלקו,

הדרג היוזמי

מסכת תמורה דף ד - דף ה

כו שבט - כז שבט התשע"ב

ב) גמ', תיובתא דרבא אמר לך רבא שאני התם דאמר קרא כל ימיו. עיין ברש"י ד"ה לא יוכל לשלחה. וכתב בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק, דמשמע מפירושו דכל זמן שיכול להחזירה אין כאן לאו כלל, ולכך אינו לוקה. והקשה, אם כן, מאי פריך השתא "ולאביי אי לאו" וכו', הא יש לומר דקרא אתי למימר דליכא לאו. וכתב, דעל כרחך צריך לומר דאף לרבא איכא לאו, והילפותא אינה אלא לגבי הא דליכא מלקות, ולכך מקשינן לאביי דסבירא ליה דממילא אינו לוקה משום דלא מהני, אמאי בעי קרא ד"כל ימיו".

ג) גמ', ולאביי אי לאו דאמר רחמנא כל ימיו וכו' קא משמע לך. עיין רש"י ד"ה קא משמע לך. וכתב בחידושי הגרי"ז, דמשמע מפירושו, דאליבא דאמת יש נפקא מינה בין אביי לרבא, דלרבא הא דאינו לוקה הוא משום ד"לא יוכל לשלחה" אינו לאו, אלא קום עשה. ולאביי לא לקי משום דאי עביד לא מהני, אבל באמת הוי לאו ועובר עליו. [אמנם עיין בהגהות הגר"א (אות ט) שהגיה ברש"י, ולפי הגהתו לכאורה דברי הגרי"ז מוכרחים].

ד) רש"י ד"ה איסורא עבד לה שגירשה אבל מלקא לא לקי וכו'. כתב בהגהות הגר"א, דתיבת "לא" יש למוחקו. וביאר בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק, דהגר"א לשיטתו לעיל (אות ה') ברש"י ד"ה הא נמו, דגרס שם דחייב להחזירה, והיינו דסבירא ליה דכדי למחשביה דלא אהני צריך שיהא חיוב להחזירה, ולא סגי במה שיכול להחזירה, ולכן אף הכא בסלקא דעתא דאי בעי מהדר ואי בעי לא מהדר סובר הגר"א דילקה, כיון דחשיב דאהני דהא אין חייב להחזירה. [ועיין בחידושי הגרי"ז שכתב, דודאי כונת רש"י כהגהת הגר"א (באות ה'), וכן הוא בהגהות הב"ח (באות ה'), ואין צד אחר].

ה) גמ', לישנא אחרינא מיתבי אונס שגירש אם ישראל וכו' תיובתא דאביי. עיין רש"י ד"ה לישנא אחרינא. והקשה הצאן קדשים, כיון דלרבא לא פרכינן, והיינו משום דידעינן דכל ימיו בעמוד והחזר קאי, ולכך אין להלקותו אהא דעבר אממירא דרחמנא, מאי פריך לאביי מהא דצריך להחזיר דמוכח דלא מהני, הא הכא כתיב "כל ימיו" ולכך צריך להחזירה, וכדמשנינן. ותירץ, דפריך דנילף מאונס לומר בכל מקום דאי עביד לא מהני, ומשני דהיכא דגלי גלי. ובשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק כתב, דהקושיא לאביי היא מנלן דהכא לא מהני.

ו) רש"י ד"ה ורבא אמר לך, בתוה"ד, והדר ניהדר לה שיהא מחזירה לאחר שילקה. העיר בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק, אמאי דוקא לאחר שילקה, הא לכאורה אין שייכת החזרה למלקות.

ז) רש"י ד"ה גרוע לא, מן הגרוע כגון מן הרע על היפה וכו'. ביאר בחידושי הגרי"ז, דמה שכתב רש"י "כגון", אתא למימר, דאין האיסור לתרום מן הגרוע, אלא שהוא דין לתרום מן היפה שבו, וממילא האיסור אינו אלא כשתרום מן הרע על היפה, ו"כגון" היינו שהוא עצם הדין, ולא משום דכיון דאין לו הוי בגדר אנוס דאינו מחוייב לקנות, וכשהכל גרוע לא חשיב מפריש מן הרע. ולפי זה ביאר, דהיינו הא דפריך "אם אינו קדוש נשיאות חטא למה", דכיון דלא מהני והוא יחזור ויתרום, אם כן מה חטא. והביא, דכן פירש הרשב"ם בבבא בתרא (פד:): ד"ה נשיאות חטא, נשיאת חטא למה, הא לא עבד ולא מידי יחזור ויתרום מן היפה. וכן ברשב"ם (שם) ד"ה לא תשאו. ובשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק ביאר, דרש"י אתא לאשמעינן דלא נטעה לפרש "מכל חלבו אין גירועין לא", דמן הגרוע אין כלל חיוב דתרומות ומעשרות, וכתב רש"י, דהיינו רק דין לא להפריש מן הגרוע, אבל לא לפטור הגרוע. וכתב, דלפי זה אפשר דאין צריך להגהת הגר"א (אות יג), עיין שם.

ח) גמ', אין תורמין מן הרעה על היפה ואם תרם תרומתו תרומה. כתב הרמב"ן (שכחת העשין עשה ט), שנצטוינו בהפרישנו תרומה שנפריש אותה מן היפה או מן השוה, ולא מן הרע על היפה. וכתב, דזה דבר ברור שהיא מצוה בפני עצמה, ואינה נמנית עם הפרשת התרומה, שהרי תורם מן הרע על היפה תרומתו תרומה, וכבר קיים "ראשית דגנך תירושך ויצהרך תתן לוי" וסיים, שהוא דבר ברור לא יעלם מכל מתבונן. והקשה בחידושי הגרי"ז, מאי ראיא, הא אפשר דאף שהוא חלק ממצות תרומה אינו מעכב, ומכל מקום לא השלים המצוה בכל חלקיה. ותירץ, דכל הדין להפריש מן היפה אינו אלא כדי שיגיע לכהן מתנה יפה, שהרי כשאין במקומו כהן מפריש מן

כגון נשבע שלא יאכל ואכל. אלא על כרחך דסבירא להו דלא מהני משום דאי אפשר לפעול חלות במה שאמרה תורה לא תעבד.

לא) תוס' ד"ה רבא אמר לא מהני מידי, קשה אם כן שוחט פסח על החמץ לפסול. הקשה בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק, איזה פסול יהיה, וכי דין "לא מהני" משוי פסול, הא לכאורה אינו אלא דין דלא מהני. ותירץ, דכיון דאמרה תורה "לא תשחט על חמץ דם זבחי", אם כן כשעבר לא אהני ליה להוי "שחיטת קדשים" אלא הוה שחיטה גרידא. ועיין מה שכתב בברכת הזבח ומה שהעיר עליו הצאן קדשים.

לב) בא"ד, שוחט חמץ על הפסח לפסול וכו'. אמנם התוס' בפסחים (סג.) ד"ה השוחט פסח כתבו בשם ריב"א, דהפסח כשר, דהא לא שנה עליו הכתוב לעכב, עיין שם. והקשה העולת שלמה (הכא), מאי מקשו הכא, הא ודאי דבעינן בקדשים שנה עליו לעכב, והביא שכן כתב בשער המלך (פ"א מקרבן פסח ה"א), דאביי ורבא לא פליגי לענין קדשים, ועיין בדבריו שהאר"ך.

לג) בא"ד, ויש לומר דבירושלמי יש קרא להכשיר. כתב בחידושי הגרי"ז, דאף לאביי בעינן להאי קרא, דספיקא דהירושלמי אם בקרא ד"לא תשחט" נאמר פסול, או לא נאמר אלא איסור, ואף לאביי דאי עביד מהני שייך להסתפק שיהא פסול, [דמדין אי עביד מהני לא מוכח אלא דהשחיטה חלה, אבל ליא מוכח שהקרבת כשר]. ואף אי הוה אמינא דלאביי פסול, מכל מקום היה חייב על שחיטתו, דכיון דהפסול נלמד מקרא, חשיב פסולו בקודש, ודוקא לרבא דהפסול הוא משום דלא מהני, צריך לומר דחייב משום דעבר אממירא דרחמנא, דכיון דהפסול לא נלמד מקרא, חשיב כאין פסולו בקודש. לד) בא"ד, וקשה צרם און ככור ליתסר וכו'. הקשה בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק, וכי דין "לא מהני" משוי איסור, ואדרבה הוה ליה למימר דהמום לא מהני וצריך מום אחר לפסולו. ועיין בשיטה מקובצת (אות יז), שהקשה לרבא, חורש בשור וחמור ליתסר. והעיר בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק, דדין "לא מהני" אינו עושה איסורים. וכתב, דאולי כונתו שיאסר מה שנוער.

לה) בא"ד, ופשיטא לן דאינו אסור אלא מטעם קנס. כתב בברכת הזבח, דהיינו דלא כרש"י בפירוש התורה (דברים יד ג), אקרא ד"לא תאכל כל תועבה", דכתב, כגון צורם און הבכור, וכן בשר וחלב. ודכדברי תוס' ודאי מוכח בבכורות (לד:): דאמרינן, לדידיה דעבד איסורא קנסו רבנן לבריה לא קנסו. וכן כתב הרמב"ם (פ"ב מבכורות ה"ז). ובחידושי הגרי"ז הקשה, דהרמב"ם (פ"ח מפסולי המוקדשין ה"ה) כתב, דהאוכל קדשים שהוטל בהם מום, לוקה משום "לא תאכל כל תועבה". ומקורו בספרי (ראה יד ג), ושם איתא להאי לאו נמי אצורם בכור. ועיין שם שהאר"ך. ובברכת הזבח כתב, דהספרי אינו אלא אסמכתא כדמוכח בסוגיות הש"ס. ובצאן קדשים תמה עליו, דהא בסוגיא דבכורות איירי לרבי אליעזר דאמר בצורם הבכור דלא ישחט עולמית, דודאי הווי קנס, ואמרינן דלא קנסו בנו, אבל הדין דאסור לשחוט על אותו מום עצמו הוא ודאי מעיקר הדין, ואף רבנן (שם) מודו, והוא מדרשא דספרי, ולא מטעם קנס.

לו) בא"ד, דיש לומר דדוקא בשר בחלב וכו' הואיל ואפילו נפל ממילא וכו'. הקשה בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק, דבחולין (קטז.), בעינן לומר דמעשה שבת וחרישת כלאים ליתסרו מ"לא תאכל כל תועבה" אף דלא נאסרו ממילא אלא כשעשה מעשה.

לז) בא"ד, אבל צרם און דממילא מותר אינו בכל תאכל אפילו נעשה בידיים. ובתוס' חולין (קטז.) ד"ה כל, הקשו, אמאי לא נימא בצורם "לא תאכל כל תועבה", אפילו בצרם עובד כוכבים. ותירצו, דמהא דשרי רחמנא קדשים שהוממו כצבי ואיל, מוכח שאינו תועבה.

דף ה ע"א

א) תוס' ד"ה מיתבי אונס שגירש, בתוה"ד, וכהן נמי אמאי לוקה ואינו מחזיר הוה לן למימר דלא חל הגט כלל. תירץ השפת אמת, דכיון דאף אי לא יהני הגט לא יתקן את האיסור, דעיקר רצון התורה היה שתהיה לו לאשה בביתו, ליתן לה שאר כסות ועונה, הלכך לא שייך כאן לומר "דלא מהני".

מכל מקום לא הפריש ההפרשה שציוותה תורה. [והווי כמו המפריש בשר על פירות דלא יחול]. וכתב, דמצינו משמעות **במעשר שני** (פ"ה מ"א), דהוא דין איסור להפריש, דתנן התם גבי וידוי מעשרות, דמתודה שלא הפריש ממין על שאינו מינו, ומשמע שאם הפריש אין יכול להתוודות אף דלא חלה ההפרשה כלל. ועיין שם.

טו גמ', והרי חרמים דאמר רחמנא לא ימכר ולא יגאל וכו' תיובתא דאבוי וכו'. כתב בחידושי הגרי"ז, דיש להסתפק בהא דאין נפדין, אם הוא דין בקדושה דלא שייך בה פדיון, או דהוא חלות דין מיוחד מקרא ד"לא יגאל". וכתב, דיש להוכיח דאינו דין בקדושה עצמה, מהא דהמחרים את הקדשים פודין אותן ומקריבין. ולפי זה ביאר, דהיינו הא דמקשינן הכא לאבוי, דכיון דהוא דין מיוחד דאינו נפדה, אם כן אם איתא דאי עביד מהני, הוה לן למימר דכשעבר ופדה יחול הפדיון. [אבל אם היה הפירוש דהוא דין בקדושה שאין לה פדיון, לא הוה קושיא לאבוי, כיון דאף אי עביד מהני, מכל מקום הכא הוה מין קדושה שאין יכולה לפדות].

דף ה"ע"ב

טז תוס' ד"ה ולרבא האי הוא, בתוה"ד, ולא איצטריך ההוא דחכמים וכו'. ביארו הברכת הזבח, והצאן קדשים, דכונתם לתרץ דמעתה אף לאבוי על כרחק ד"הוא" דחרמים אתא למעוטי בכור דנמכר.

יז גמ', דתניא בבכור נאמר לא תפדה. כתב בחידושי הגרי"ז, דלכאורה אינו עובר כלל בלא תעשה מאחר שלא הועילו מעשיו. ואכן הרמב"ם (פ"ג מתמורה ה"ב) כתב, דבכור בהמה אינו נפדה, ולא הזכיר שעובר בלאו. אף על גב דבמנן המצות (מצוה קח), חשיב ליה ללא תעשה. [אמנם התוס' לקמן (ו) ד"ה והשתא, כתבו להדיא דלרבא לקי אפדיית בכור או מעשר או חרמים כיון דעבר אמימרא דרחמנא. (א.ב.)].

יח גמ', שם. העיר בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק, דרש"י בסוגיין פירש בשלשה אנפין הא דאין פדיון לבכור. דבד"ה בבכור, כתב, לענין גיזה ועבודה. ובד"ה הכי גרסינן משמע, דהוא לענין להיות נשקל בליטרא וכו'. ובד"ה יש להן פירש, שאינו תופס בקדושה.

יט גמ', והרי תמורה דאמר רחמנא לא יחליפנו וכו' אלמא מהני תיובתא דרבא. חקר הקהילות יעקב (סימן ב), מה עיקר הקפדת התורה באיסור תמורה, האם מה שרוצה לעקור קדושת הראשון, או דאף חלות הקדושה על השני בכלל האיסור. והכיה מקושיית הגמ' לרבא, דאי נימא דהאיסור על עקירת הקדושה מהראשון בלבד, ועל חלות הקדושה על השני איסור, מאי קשיא לרבא, הא באמת לא אהנו מעשיו, דהרי הראשון נשאר בקדושתו. וכתב, דיש לדחות, דכיון דהא חלה הקדושה על השני אתי על ידי דיבורו שרצה להמיר הקדוש, ואסרה תורה משום שרוצה לעקור קדושת הראשון, ואם איתא דאי עביד לא מהני, לא היתה הקדושה צריכה לחול על השני.

כ גמ', ורבא התם מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו. הקשו התוס' ישנים יומא (נח): ד"ה אפילו תימא, דהא דוקא במערבין לקרנות פליגי תנאי, אבל בשבע הזאות אחרונות שעושה על טהרו של מזבח מודו כולי עלמא דמערבין, ואם כן נילף מהני הזאות דאין עולין מבטלין זה את זה. ותיירצו בשם ריב"א, דבהני הזאות לא כתיב בקרא "ומדם השעיר", [דהיינו, דאפשר דבאמת בטל דם השעיר, ומכל מקום יש דין לערב ממנו בדם הפר] וסיים, דעדיין צריך עיון מנא לן דמערבין לטהרו של מזבח. ולתירוץ התוס' ישנים נמצא, דעיקר הראיה מהא דמערבין לקרנות דאין עולין מבטלין זה את זה, אינה מהא דזורקין את הדם, דהא הכי אמר רחמנא, אלא מהא דקרי ליה "דם הפר ודם השעיר", וכן כתב בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק בשם הגרי"ז. עוד כתב, דאף רש"י שכתב בד"ה מדם הפר, ד"מהניא זריקתו", אין כונתו דהראיה מהזריקה, אלא כיון דקאמר רחמנא "ומדם השעיר", אם כן צריך לזרוק מדם שעיר. ועיין באות הבאה.

כא גמ', שם. ביאר בחידושי הגרי"ז, דהא דאין מערבין לקרנות אף דלכולי עלמא אין עולין מבטלין זה את זה, משום דיחסר במנן ההזאות, וגם הסדר מעכב, דמקודם פר ואחר כך שעיר. וכתב, דהיינו דוקא בקרנות שנאמר בהם

המתקיים, וכן בזמן הזה דאין נותן לכהן מפריש מן הרעה, ומעתה הרמב"ם דסבר דמצות הפרשה ונתינה אחת היא, כמבואר (בשורש יב), סבר נמי דהמצוה להפריש מן היפה הוה חלק ממצות ההפרשה. אבל הרמב"ן דסבר (שם) דהווי ב' מצוות, אם כן, כיון דהדין להפריש מן היפה הוא דין בנתינה ולא בהפרשה, על כרחק שאינו חלק ממצות ההפרשה. והוא מה שהוכיח הרמב"ן מסוגיין, דמהא דתרומתו תרומה ונתקן הכרי מוכח, דאינו דין בהפרשה אלא בנתינה. ועיין שם. ובשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק הוסיף עוד בשם הגרי"ז, דהא דלרמב"ן לא אמרינן דהמצוה ליתן מן היפה הוה חלק ממצות נתינה, היינו כיון דעביד לה בהפרשה.

ט גמ', אם אינו קדוש נשיאות חטא למה. הקשו התוס' בבא מציעא (נו). ד"ה נשיאות חטא, דלמא נשיאות חטא הוה משום דאוכלו בלא הפרשה אחרת. ותיירצו, דמשמע קרא דההפרשה גרידא מהרע על היפה הוה נשיאות חטא. והשפת אמת כתב, דלפי דברי התוס' הכא בד"ה אם אינו, דעיקר קושיית הגמ' למה לי למכתב "ולא תשא עליו חטא" דפשיטא דחטא הוא, אתי שפיר, כיון דהא נמי פשיטא דאם אינו חוזר ותורם דהוה חטא, דהרי אוכל טבל למאן דאמר דלא מהני. [ואפשר, שלכך כוון המציין בגליון הגמ' (בבא מציעא שם), שכתב לעיין בתוס' קידושין (מו): ד"ה אם אינו, שכתבו כדבריהם בסוגיין].

י תוס' ד"ה אם אינו קדוש, ואם תאמר נימא דנשיאות חטא הוה משום דעבר אמימרא דרחמנא. ותיירצו בתוס' ישנים ביבמות (פ"ט): ד"ה ואם אינו, דאי משום הא, לא הוה קרי ליה "נשיאות חטא" דמשמע שהאיסור עליו לעולם, ואי נימא דלא קדוש אם כן צריך לחזור ולתרום, כי מה שתרום מתחלה אין קדוש כלל. ובחידושי הגרי"ז תירץ בשם הגר"ח, דבתורם מן הרעה על היפה אין איסור במעשה ההפרשה, אלא מה שאינו תורם מן היפה, ולכך פריך לרבא דלא אהני הפרשתו, ואכתי יכול להפריש מן היפה, אם כן לא עבר אמימרא דרחמנא.

יא בא"ד, שם. העיר בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק, דקושיית תוס' קיימא אף לאבוי, דאף לאבוי דהא דאי עביד לא מהני אינו אלא לענין מלקות, מכל מקום עבר אמימרא דרחמנא, וכמו שנתבאר לעיל אות ב, ואם כן אף לאבוי קשה מה שאמרו "אם אינו קדוש נשיאות חטא למה", דנימא משום דעבר אמימרא דרחמנא.

יב בא"ד, ואומר רבינו שמשון משאנץ וכו'. כתב בחידושי הגרע"א קידושין (מו): דיש לבאר תירוץ התוס', דמיתור ילפינן דיש כאן נשיאות חטא חמור, דהיינו חטא דאהנו מעשיו, דאילו משום דעבר אמימרא דרחמנא בלא שפעל מעשה נגד הרחמנא, אין העבירה חמורה כל כך כמו בעשה מעשה. ובתוס' קידושין (מו): ד"ה אם ביארו, דמהייתור ילפינן דאיכא שתי חטאות, חטא אחד דעבר על מימרא דרחמנא, וחטא שני על תרומתו דהוה תרומה, וביאר בחידושי הגרע"א (שם), דילפינן דיש חטא נוסף במה שחלה התרומה כיון שצריך לישאל עליה ולבטל הפרשתו, וחזוין דאהנו מעשיו, דאי לאו הכי לא שייך ללמוד דחוטא במה שאינו נשאל דהא אינו יכול לישאל אם לא חלה התרומה, וגרע מאכלה כולה שנשאלין עליה.

יג גמ', ולאבוי אי לאו דאמר רחמנא ולא תשא עליו חטא וכו' ואי לא עביד חוטא לא מיקרי. כתב בחידושי הגרי"ז, דבפשוטו יש לפרש דההוא אמינא הוא דיש מצוה לתרום מן המובחר, וכדמצינו בקרבנות דצריך ליחד מן היפה. אבל רש"י כתב בד"ה חוטא לא מיקרי, דליכא אלא איסורא בעלמא. ומבואר, דאף להוה אמינא דאיכא איסורא בעלמא, וקא משמע לן דחוטא נמי מיקרי. והקשה, מאי נפקא מיניה בין "איסורא בעלמא" ובין "חוטא". ותיירץ, וביתר ביאור בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק, דאי הוה "איסורא בעלמא", אם כן אחר שהפריש אין שום חסרון בעצם התרומה, אבל אם חוטא מיקרי, יש חסרון בעצם התרומה, והוה תרומה בדיעבד, ועיין שם שהביא דוגמא לדבר.

יד גמ', והרי ממין על שאינו מינו וכו' ואם תרום אין תרומתו תרומה אלמא לא מהני תיובתא דאבוי. הקשה בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק, מאי קושיא לאבוי, הא אין איסור להפריש משאינו מינו, אלא הוה דין בהפרשה שצריך להפריש ממינו, ואם כן מה שייך ל"אי עביד מהני", הא אפילו אי עביד מהני,

הדרגת היוזמי

מסכת תמורה דף ה - דף ו

כז שבט - כח שבט התשע"ב

ג) **גמ'**, והרי משכון וכו' אמר לך רבא שאני התם דאמר קרא השב תשיב. כתב הרמב"ם (פ"ג ממלוה ה"ב), דהחובל כלי אוכל נפש מחזיר בעל כרחו, ואם אבד המשכון או נשרף קודם שיחזיר לוקח. ובכסף משנה (שם ה"א), הביא בשם הריב"ש (סימן תפח), דהרמב"ם פסק כרבא דאי עביד לא מהני, ולפיכך לא קנה המשכון, ורק במשכנו שלא ברשות נתרבה מקרא דאי עביד מהני, וחייב להחזיר רק ביום ובליילה. ובשו"ת הגרע"א (מהדורא קמא סימן קכט), הביא דהרמב"ם פעמים כתב כאביי ופעמים כרבא, והעלה לתרץ דהרמב"ם נספק אם הלכה כאביי או כרבא, ולפי זה ביאר כל פסקי הרמב"ם בענין. ועיין עוד אות ט.

ד) **תוס' ד"ה שאני התם, בתוה"ד**, ויש לומר דמייירי שלא נתכוין ההוא גברא לעבור. ביאר השיטה מקובצת (בהשמטות אות כח), דהוא משום שאם היה יודע שאסור, לא היה חובל והוה ליה זכיה בטעות.

ה) **תוס' ד"ה והשתא, בתוה"ד**, אדם שנשבע שלא לגרש אם אשתו ואחר כך עבר וגירשה וכו', ולרבא לא מהני גירושין וכו'. כתב הרמ"א (חושן משפט סימן רח סעיף א), דאם אדם נשבע או נדר שלא למכור ועבר ומכר, המכר קיים. והסמ"ע (שם סק"ג) הביא מדברי תוס' דידן דאם בדה האיסור מליבו לא אמרינן אי עביד לא מהני. והביא דבהגהות מרדכי (שבועות סימן תשפד) פסק, דמי שנשבע שלא ימכור ומכר אין במעשיו כלום. והקשה הסמ"ע, דמתוס' מבואר דהוה מכר. ותירץ, דהמרדכי למד, דאין כונת תוס' לחלק בין האיסורים, אלא דמתרצי אמאי לא מייתי הגמ' האי נפקא מיניה, דהוא משום דלישנא דרבא הוא "כל מילתא דאמר רחמנא", ומשמע דאיירי באיסור שכתוב בתורה. ועוד, שיש להסתפק מה יאמר רבא באיסור שבדה מליבו. אבל אחר שאמרו בכתובות (פא:), דגם באיסור דרבנן אי עביד לא מהני, סבירא ליה להגהות מרדכי דלא גרע איסור שבדה והוא איסור דאורייתא, מאיסור הקדום והוא דרבנן. ולכך כתב הסמ"ע, דהלכה כהמרדכי ודלא כהרמ"א.

ו) **בא"ד, שם**. עיין באות הקודמת. וכתב הט"ז (ח"מ סימן רכח סעיף א), דלמסקנת הסמ"ע, קשיא הא דכתב השלחן ערוך (סימן קצה סעיף יא וסימן רלה סעיף כח), דהקונה קנין בשבת, המקח קיים, ולא אמרינן אי עביד לא מהני. ותירץ, דלא אמרינן אי עביד לא מהני אלא היכא דהאיסור הוא עצם המעשה, אבל במוכר בשבת שהאיסור אינו עצם המכירה אלא מה שמכר בשבת אהני מעשיו, וכן בנשבע שלא למכור, אין האיסור בעצם המכירה אלא מצד השבועה, ולכך אהני מעשיו. וכן המוכר על ידי איסור ריבית, אין האיסור בעיקר המכירה רק בתוספת הדמים, ולפיכך המכירה חלה. אבל הש"ך (סק"ב) כתב, דהא דחלה המכירה בשבת ומוכר בריבית, משום דאפשר לעשות בהיתר, מה שאין כן תמורה או שבועה דאי אפשר לעשות אם לא שיעבור.

ז) **בא"ד, שם**. בחידושי הגרע"א סוכה (ל), הביא סברת שו"ת מהרי"ט (חלק ראשון סימן טט), דלא אמרינן אי עביד לא מהני אלא היכי דעל ידי דלא מהני תבוטל העבירה, כגון תמורה דמקשינן דלא יהני, כיון דאין בדין דיהנו מעשיו להחזיק העבירה, אף דאפילו הכי עבר אמימרא רחמנא, מכל מקום כיון דשורש קפידא דרחמנא הוא ענין התמורה, צריך להיות דלא יהני, דעל ידי זה נתקן שורש הענין, אבל בגונא דאפילו אי לא מהני לא תיבטל העבירה, לא אמרינן דלא מהני, ויישב בכך הקושיא משוחט בשבת דשחיטתו כשירה, ולא אמרינן אי עביד לא מהני, כיון דהעבירה תהא גם בלא הכשר שחיטה, משום נטילת נשמה. עוד הביא סברת הטורי אבן (ראש השנה כח:), דתוקע בשופר של עולה דאסור בהנאה, לא מהני אף לאביי, דכל מאי דאמר אביי אי עביד מהני, היינו דוקא אם גם כשנאמר דלא מהני ימצא שעבר אמימרא דרחמנא, אבל בגונא דעל ידי דנימא דלא מהני ימצא דלא עבר, אמרינן דלא מהני. וכתב הגרע"א, דמדברי תוס' הכא ודאי נסתרו אחד מהסברות הללו, דאי כונתם דנשבע שלא לעשות מעשה גירושין נסתרו סברת המהרי"ט, דהא אפילו אי לא יהני העבירה תשאר, והוה לן למימר דיהני. ואי נימא דכונתם דנשבע שלא יעשה גירושין שיחולו, נסתרו סברת הטורי אבן, דהא אי נימא דלא יהני לא יעבור כלל על השבועה, והוה לן

"מדם הפר ומדם השעיר", ודרשינן מינה דמוה בפני עצמו ומוה בפני עצמו, והרי מנין ההזאות מו', אבל על טהרו של מובח דלא כתיב "מדם הפר ומדם השעיר", וליכא דינא דמוה בפני עצמו ומוה בפני עצמו, מנין ההזאות לעולם מו', אם כן באמת לא תליא אלא אם עולין מבטלין זה את זה, כיון דאין דין מנין ודין סדר על הנך ז' הזאות אחרונות דאינם אלא כחזור על הקודמות. ומעתה כיון דלכולי עלמא עולין מבטלין זה את זה, אם כן שפיר מערבין לטהרו של מובח.

כב) **רש"י ד"ה לכדאמר ליה רב פפא, בתוה"ד**, ונמצא שהפסיד לוי לכהן תרי ממאה וכו'. העיר בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויצקי, הא מן התורה חיטה אחת פוטרת את הכרי, ואם כן לא הפסיד לו מידי, ואדרבה מן התורה נמצא דהכהן ירויח, דכיון שנטל הלוי מעשר ראשון קודם שהפרישו תרומה גדולה, יהא לכהן יותר תרומת מעשר.

כג) **תוס' ד"ה שאני התם, בתוה"ד**, דע"כ לאו ממזרות ותפיסת קידושין תלויין זה בזה שהרי וכו'. הקשה הצאן קדשים, דלמא לרבי יהושע דוקא אינן תלויין זה בזה, אבל לרבי שמעון התימני ולרבי עקיבא ביבמות (מט:), ודאי תליא זה בזה, דליכא מידי דלא תפסו בה קידושין והולד כשר. והביא, דכן כתבו תוס' בהדיא בכתובות (כט:): **ד"ה חילולין**. ושם כתבו, דסוגיא דהכא לא אתיא כרבי מאיר, והניח בצריך עיון.

כד) **בא"ד**, דאם אינו ענין לממזרות תנהו לענין וכו'. ביאר הצאן קדשים, דאינו ענין לממזרות דהא מ"לא יחל" לבד שמעינן דחילולים הוא עושה ולא ממזרות.

כה) **בא"ד**, וכן משמע דמיתורא דרש מדאמר ולאביי וכו'. עיין בהגהות הגר"א (אות ג), דפירש דנחלקו רש"י ותוס' בפירוש דברי הגמ' "ולאביי נימא קרא לא יחל". דלרש"י ד"ה ואביי, הוא מדברי אביי. ולתוס', הכל מדברי המקשן, וכן הסיקו בברכת הזבח והצאן קדשים דהוא הפירוש הנכון. וכן כתב החק נתן. והוסיף, דלרש"י אדרבה הראיה איפכא, דדרשא דרבא הוא מגופיה דקרא ולא מ"למד" יתרא.

כו) **גמ', מאי לא יחלל אחד לו ואחד לה**. פירש רש"י ד"ה מאי לא יחלל, דאחד לה, היינו שהיא עצמה מתחללת ונעשית זונה, ואסורה בתרומה דבי נשא אם בת כהן היא. והקשה בחידושי הגר"ז, אמאי פירש דוקא "תרומה דבי נשא", הא אסורה נמי לאכול בתורת קנין כספו, שאיסורה הוא משום חללה ודומה לזרה, כמבואר לענין פדיון הבן בבכורות (מו:), ולענין בת כהן בשריפה בסנהדרין (נא:), ועיין שהאר"ך.

דף ו ע"א

א) **גמ', והרי גזל דרחמנא אמר לא תגזול וכו' תיובתא דרבא**. הקשה השיטה מקובצת (בהשמטות אות ה), ולאביי מי ניחא, והא היכא דלא עשה מהם כלים לכולי עלמא משלם כדהשתא, אף שהוקרו, ואמאי, הא כיון דאהני מעשיו יקנה אותם בגזל בלא שינוי, ולא יצטרך לשלם אלא כשעת הגזלה. ותירץ, דהיכא דהוי בעין צריך להחזיר, כיון דכתיב "והשיב את הגזלה", וכיון דסבירא ליה דמהני, מוקמינן לקרא דמשמע דלא מהני להיכא דהוה בעין, אבל לרבא דאמר דלא מהני, אית לן לאוקמי "והשיב" בכל ענין, ואפילו כשנעשה שינוי.

ב) **גמ', שם**. כתב התיבוב המשפט (סימן לד סק"ה וסימן שסא סק"א), דאין קושית הגמ' ממעשה הגזלה, דהא לא קשיא, דכיון דגזל, על כרחו אוקי ליה רחמנא ברשותיה שיתחייב בהשבה כשנשבר, ואפילו אמר בפירוש שאינו רוצה לקנות הגזילה, ועל כרחך לא שייך לומר בזה "אי עביד לא מהני", אלא דקושיית הגמ' על השינוי דהשינוי חשיב גם הוא כמעשה גזילה, וכגזילה חדשה דמוסיף בגזילה כשקונה החפץ. וכתב, דאיירי הכא בשינוי החזר, דמהני רק על ידי מעשה, ועיין שם. אבל המשובב נתיבות (סימן לד) פליג וכתב, דשינוי אפילו ממילא הוי שינוי, ולא שייך בזה אי עביד לא מהני, וכמו שכתבו תוס' לעיל (ד:): **ד"ה רבא אמר**, גבי צורם אוזן בכור, ועל כרחך דקושית הגמ' היא על מעשה הגזילה, דאי נימא דלא מהני הוי כאילו נשתנה החפץ ברשות בעליו.

הדרף היומיומי

למימרה דאף לאביי לא יהני.

ח בא"ד, שם. כתב החק נתן, דאין לפרש דלרבא דלא מהני הגירושין היינו שאין בגט ממש, והבא עליה חייב משום אשת איש, דהא כבר כתבו לעיל ד"ה מיתניבי, דאיתקש גירושין למיתה, אלא כוונתם לומר, דצריך להחזיר דומיא דאונס שגירש, דכיון שנשבע שלא לגרש הוי כאילו אמר לו רחמנא לא לגרש, וכשעבר וגירש יצטרך להחזיר.

ט בא"ד, וקשיא לרבינו ברוך אמאי לא קאמר וכו' ולרבא לקי משום דעבר אמירא דרחמנא. אבל הרמב"ם (פ"ו מבכורות ה"ה) כתב, יראה לי שהמוכר מעשר לא עשה כלום, ולא קנה לוקח, ולפיכך אינו לוקח. והקשה הלחם משנה, הא לרבא לקי אהא דעבר אמירא דרחמנא, וכמו שכתבו תוס'. ועוד הקשה, דמהא דפריך לעיל (ה). לאביי מחרמים, ולא פריך לרבא אמאי לא לקי, מוכח בהדיא דלרבא לקי. ותירץ, דהרמב"ם מודה לתוס', אלא דפסק כאביי דאי עביד מהני, ואף דבכוליה תלמודא הלכתא כרבא, מכל מקום מדאמרו לקמן (ו:), דאיכא בין אביי ורבא אי שינוי קונה, הוכיח הרמב"ם דהלכתא כאביי, כיון דפירש כפירוש השני ברש"י לקמן (עמוד ב) ד"ה בשינוי קונה, ואנן קיימא לן דשינוי קונה כסתם מתניתין דבבא קמא (צג:). אמנם הקשה, דמדברי המגיד משנה (פ"א מגזילה ה"ט) מבואר, דהרמב"ם פסק כרבא דאי עביד לא מהני, ופירש הנפקא מינה אי שינוי קונה כפירוש קמא ברש"י (שם), ואם כן הדרא קושיא לדוכתא. והמשנה למלך ציין לזבחים (ט), ולתוס' (שם) ד"ה למאי, ועיין בשיטה מקובצת שם (אותיות ב ג). אמנם המנחת חינוך (מצוה שסא אות ג) כתב, דלעולם הרמב"ם פסק כרבא, אלא דסבר, דלקי משום דעבר אמירא דרחמנא, דוקא בגונא דלא אהנו מעשיו משום דאמר רחמנא לא תעביד, אבל אם בלאו הכי לא אהנו מעשיו לא ילקח. הלכך במעשר דאיירי בתם חי לדעת הרמב"ם וכמו שכתב הכסף משנה (פ"ו מבכורות ה"ה), אף בלאו הכי לא היה חל המכר, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ד ממעילה ה"ח), דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום ולכך לא לקי.

י גמ', דאמר ר' אלעזר רבית קצוצה יוצאה בדינין. הקשה בחידושי הגרי"ז, כיון דריבית הוא חוב גמור, כדאיתא בקידושין (ו: "ועוד היינו מלוה"), אמאי לא אמרינן דלא מהני, ולא יחול החוב דהאיסור אינו בלקיחה של הריבית, אלא כבר בהלואה. אמנם עיין במשנה למלך (פ"ח ממלוה ולוה הל"א ד"ה מי שהיה), ובחזון איש (יור"ד סימן ע סק"א) ובשערי יושר (ח"ב, ש"ה, פ"ב) דנקטו דלא הוי חוב.

דף ו ע"ב

יא גמ', לחיים ניתן ולא להישבון. עיין ברש"י ד"ה לחיים ניתן. ובשפת אמת כתב לפרש, דהכי קאמר, אי יש תשלומין, למה לא יחיה, הא תיקן האיסור. **יב רש"י** ד"ה בשינוי קונה, בסוה"ד, הכי גרסינן לישנא אחרינא בהני שינויי דשנינן וכו'. ביאר החק נתן, דכונת רש"י לומר, דבשלמא למאי דפירש בעצמו דשינוי קונה איכא בינייהו היינו כגון גזול עצים וכו', אתי שפיר דאיכא נפקותא בין לישנא קמא ללישנא בתרא, דללישנא קמא איכא בין אביי ורבא נפקותא לדינא אם שינוי קונה, וללישנא בתרא ליכא בינייהו נפקותא לענין דינא. אבל לפירוש הראשון שכתב דשמע לפרש, קשיא ליה, דליכא נפקותא בין הלשונות, דהא לתרווייהו אין נפקותא בין אביי ורבא,

אלא דזה לשון ירושלמי וזה לשון בבלי.

יג גמ', ורבא אמר חמשה מפקינן מיניה. מבואר דרבא סבירא ליה דיוצאה בדינין, ולא סבירא ליה לדרשא ד"למורא ולא להישבון", ולפי זה לכאורה נראה דהוא גזל גמור, דאי עביד לא מהני. ועיין בבא קמא (קיב). דרבא אמר, דאין ריבית יוצאת מן היורשים, משום דרבי אליעזר יליף מ"זחי אחיך עמך" דהוא רק לדידיה ולא לבריה. וקשה, דהא לרבא הוא גזל גמור, ומה שייך לפטור בנו. ועיין בחידושי הגר"ע"א בבא מציעא (סא:). דכתב, דאף לרבא ילפינן מההיא דרשא דלדידיה ולא לבריה דבריבית אי עביד מהני, אלא דמוטל עליו עשה להחזיר.

יד גמ', ומשום כל תקטירו כולו ומשום כל תקטירו מקצתו. כתב בשיעורי הגר"מ"ד סאלאוויצקי, דמשמע ברש"י ד"ה המקדיש בעלי מומין, דאין חייב משום כל תקטירו כולו אלא כשהקטיר כל הבהמה. והקשה, אמאי לא תסגי בהקטרת כל האימורין, וכמו שפירש רש"י ד"ה אלו אשים. והביא, דכן מבואר בתוספתא דמכילתין (פ"א ה"ו). ובתורת כהנים (אמור פרק ז ה"י). וכתב, דיש לחלק בין עולה לשלמים, דבעולה לא יעבור על הקטרת כולו עד שיקטיר כל הבהמה, עיין שם הביאור באריכות.

טו גמ', מקצתן מנין תלמוד לומר מהם. הקשה השפת אמת, אמאי בעינן קרא למקצתם, הא בכל מקום חשיבא הקטרה בכזית. ותירץ, דאתא קרא לאשמועינן דבהקטיר כולו עובר על ב' לאוין, דהוה סלקא דעתין דמה לי כזית אחד מה לי כמה כזיתים, קא משמע לן. אבל העיר, דאתי שפיר לרבא לקמן (ז:), דסבירא ליה דמקטיר כולו עובר בב' לאוין, אבל לאביי קשיא.

טז רש"י ד"ה הכי גרסינן אי קרבן שומע אני, כלומר אי קרבן קא דרשת שומע אני אפילו השוחט בדק הבית וכו'. כתב הצאן קדשים, דמשמע מלשון רש"י, דהכי פריך, כיון דדרשת מ"קרבן" דאינו חייב על החולין בעורה, נדרוש נמי מ"קרבן" דהשוחט בדק הבית יהא חייב, דהיינו דתרווייהו נדרוש מקרבן. אבל רש"י בזבחים (קיג:): ד"ה או קרבן, וביומא (סג:): ד"ה אי קרבן, פירש, דפריך דלמא "קרבן" לא אתא לאפוקי חולין בעורה, אלא להביא קדשי בדק הבית. וכתב, דפירוש רש"י דהכא נוחא טפי, דהא אמת הוא דתרווייהו נשמע מינה, דהא חולין באמת לא איקרו קרבן.

יז בא"ד, דהיינו למלאכת המשכן. כתב המראה כהן, דיש להגיה "לבדק הבית". וכן הוא ברש"י זבחים (קיג:): ד"ה או קרבן.

יח גמ', הא לא רבי קרא לה' הוה אמינא שעיר המשתלח בעל מום שפיר דמי. כתב השפת אמת, דלשון הגמ' משמע דבלאו קרא בעל מום נמי כשר. וכן מוכח מגוף הקושיא, דאמרינן "תיפוק ליה" דאין הגורל קובע אלא בראוי לה". אבל הקשה, דנימא דקרא אתא לומר, דכשעשה שעיר המשתלח בעל מום איכא מלקות.

יט גמ', כגון שהומם בו ביום וחיללו. עיין ברש"י ד"ה כגון שהומם, ותוס' ד"ה וקרא למה לי, דלהכי נקט דחיללו, דאי לא חיללו על בעל מום, ליכא מלקות ד"לא תקדישו" על השני. וביאר השפת אמת, דקשיא לרש"י ותוס' דלמה לי "וחיללו", הא בלאו הכי שייך לפרש, דכשנפל בו מום אסור לשלחו ולדחותו לצוק, דדחיתו זו היא שחיתו, וכשדוחה לצוק את הבעל מום חייב מלקות. ועל זה תירצו, דנקט "וחיללו" כדי לומר ההיכי תימצי שחייב על "לא תקדישו" בשעיר המשתלח, דלא שייך בשעיר הראשון שכבר נתקדש קודם המום. ועיין בשיטה מקובצת (בהשמטות אות יט).

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומיומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומיומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לזכרת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ה"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 shbrma@gmail.com
http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124